

אהבה בשליטה

ספרים נוספים בהוצאת שלם

ספריית לויתן:

הנס בלומנברג – אַנייה טרופה וצופה
אדמנד ברק – מחשבות על המהפכה בצרפת
פרידריך האייק – הדרך לשעבוד
תומס הובס – לויתן
מקס הורקהיימר – ליקוי מאורות התבונה
המילטון, מדיסון וג'יי – הפדרליסט
ג'מבטיסטה ויקן – המדע החדש
אלקסיס דה־טוקוויל – הדמוקרטיה באמריקה
כסנופון – דיאלוגים סוקרטיים
ק'ס לואיס – ביטול האדם
ג'ון סטיוארט מיל – על החירות
ניקולו מקיאוולי – דיונים על עשרת הספרים הראשונים של טיטוס ליוויוס
ניקולו מקיאוולי – הנסיך (עם הוצאת דביר)
אלסדייר מקינטאיר – מַעֲבָר למידה הטובה
ריינהולד ניבור – בני האור ובני החושך
קרל פופר – דלות ההיסטוריציוזם
קרל פופר – החברה הפתוחה ואויביה
תומס פיין – שכל ישר
רונרט פילמר – פטריארכה
גוטלוב פרגה – כתב מושגים
מילטון פרידמן – קפיטליזם וחירות
ליאו שטראוס – הזכות הטבעית וההיסטוריה

הספרייה להגות דמוקרטית:

מיכאל אורן – שישה ימים של מלחמה (עם הוצאת דביר)
ג'ון אלס – נגד הדקונסטרוקציה
פול ברמן – כוח והאידיאליסטים
אדריאן היסטינגס – בנייתן של אומות
סמואל הנטינגטון – התנגשות הציביליזציות
מיכאל וולצר – לאומיות ואוניברסליזם
איב שארל זרקא – פרט נאצי בהגותו של קרל שמיט
צ'רלס טיילור – מועקת המודרניות
תומס סואל – יסודות הכלכלה: מדריך לאורח
תומס סואל – עימות בין השקפות
אלן פינקלקראוט – בשם האחר: הרהורים על האנטישמיות שבפתח
מרטין לותר קינג הבן ואחרים – אי־ציות ודמוקרטיה
הנרי קיסינג'ר – דיפלומטיה
הנרי קיסינג'ר – משבר: ניהול מדיניות החוץ במלחמת יום כיפור וביציאה מווייטנאם
ארווינג קריסטול – מחשבות על השמרנות החדשה
נתן שרנסקי – יתרון הדמוקרטיה

מוניקה ברזנר מזור

אהבה בשליטה

מודל תבוני לאהבה רומנטית

הוצאת שלם, ירושלים התשע"א

Love Disciplined A Rational Model of Romantic Love

Monica Brezner Mazor

עורכת סדרה: יעל חזוני
עורך: ברק בן־נתן
עורכת לשון: רות צדקיה (לנדאו)
הפקה: מרינה פיליפודי
סדר ועימוד: אילנה לאסרי

© 2011

כל הזכויות שמורות למרכז שלם
רחוב יהושע בן נון 13, ירושלים

עיצוב עטיפה: אריקה הלבני
על הכריכה: מוניקה ברזנר מזור, "אריגת האהבה"

השירים הבאים מצוטטים בספר באישור אקו"ם:
"בכל פעם שאני מתאהב", יוהר אשדות ואלונה קמחי;
"האהבה אשר אתי", אלכסנדר סשה ארגוב ז"ל וקובי לוריא;
"וידוי", אלכסנדר פן.
© כל הזכויות שמורות למחברים ולאקו"ם

הפצה:

מרכז שלם, רחוב יהושע בן נון 13, ירושלים
טל' 560-5500 (02), פקס 560-5511 (02)
דואר אלקטרוני: shalemorder@shalem.org.il
www.shalempress.co.il

מסת"ב 978-965-7052-88-4 ISBN

דאנאקוד 496-1095

Printed in Israel

תוכן העניינים

7	ראשית דבר
15	פרק א אהבה רומנטית
53	פרק ב שליטה
68	פרק ג ייצוגי אהבה כאמוציה בלתי נשלטת במיתוס ובת'אוריה
94	פרק ד האהבה הרומנטית היא עמדה
132	פרק ה אהבה רומנטית והתאהבות
152	פרק ו אהבה רומנטית ואהבה פתולוגית
175	פרק ז ללמוד לאהוב
213	פרק ח אהבה רומנטית כמימוש של אוטונומיה
242	סיכום
255	אפילוג
258	הערות
283	ביבליוגרפיה

סיכום

רבים סבורים שהאהבה הרומנטית אינה ניתנת לשליטה, שהיא מכניעה, שובה ומשעבדת את האדם. גדולי חוקרי האהבה, שהשפיעו על אופן תפיסת האהבה הרומנטית, טוענים כי היא פשוט "מתרחשת", כעניין של גורל. התרומה העיקרית שלי לדיון באהבה הרומנטית באה לידי ביטוי ברעיון שאהבה רומנטית היא עמדה. סביב רעיון זה התגבשה השקפתי בדבר אפשרות השליטה בה. ה"עמדה" מניחה שלושה מושגים: "רגש", "חשיבה" ו"התנהגות". לא ניתן לאהוב אדם, מבלי להרגיש כלפיו משהו, מבלי לחשוב דברים אודותיו ומבלי לפעול באופנים מסוימים. שלושת ממדיה של עמדת האהבה הרומנטית משקפים מכלול מאורגן ודינמי אחד, שניתן להפרידו רק באופן אינטלקטואלי. תפיסת האהבה הרומנטית כעמדה פירושה ראייתה כמכלול, שבו המישור הקוגניטיבי (הכרה, שיפוטים, מחשבות, דעות, האמנות ועוד), הרגשי (תחושות, הרגשות, רגשות, סנטימנט), וההתנהגותי (נטייה לפעולה ומידת הגשמת הנטייה הזאת) אינם ידועים וקבועים מראש. הם נוצרים ומתגבשים במהלך ההתפתחות האישית והתקדמות הקשר, בראש ובראשונה משום שהיכולת לפתח עמדה של אהבה רומנטית היא מיומנות

נרכשת. ממדי העמדה, כמו גם השליטה בשלושת האספקטים שלה, נלמדים במובנים רבים. על כן אין לשאלת השליטה באהבה הרומנטית תשובה בינארית חדי־משמעית. ניהולה של האהבה הרומנטית לעולם אינו מושלם לגמרי, אך היא תמיד ניתנת לשיפור ולשכלול. פיקוח על אהבה רומנטית הוא מימוש אוטונומיה, המותנית בסוגי למידה שונים.

כיצד מתבטאת השליטה בתחום הרומנטי, שליטה במה שמרגישים, במה שחושבים ובמה שעושים? בתורת עמדה, יש תפקיד מיוחד לממד הקוגניטיבי באהבה הרומנטית. זהו הממד שעליו מוטלים לא רק משימת הארגון התוכי, האימנטי של העמדה, אלא גם שינוי מרכיביה הפנימיים, במידת הצורך. באמצעות הדיון ב"אתיקת האמונה" הצבעתי על האפשרות לשליטה בחלק מההאמנות – דבר המבליט את אחריותו של הסובייקט להאמנותיו (אף שלא תמיד הוא יוזם אותן). הדגמתי את הנסיבות שבהן האמנה נתונה לפיקוח האדם: האוהב יכול למנוע מעצמו להאמין, והוא גם יכול לגרום לעצמו להאמין באופן מבוסס. האוהב מסוגל לשלוט באהבתו כי הוא מנהל, לפחות חלקית, את מערך האמנותיו, ומסיבה זו יש לראותו כבעל אחריות. אך החשיבות של השליטה על האמנותינו אינה נוגעת רק להיבטים המבניים של העמדה, אלא אף לתוכנה בהיבט הרגשי ובהיבט ההתנהגותי שלה. בשל שליטת האוהב בהאמנותיו הוא מסוגל לשלוט אף בתהליך, שבו מופעל שיקול דעת לגבי מצבים רבים, אפילו בנסיבות המעוררות יסודות אמוטיביים חזקים. ראינו כי הממד הרגשי, הנחשב לגורם המכשיל את הפיקוח הרומנטי, אינו סוס פרא, המתפרע ורץ במהירות למרחקים קצרים. הרגש נחוץ ברומנטיקה כמו אותה חיה חשובה בשירות האדם, הסוס. שניהם ניתנים לחינוך, לאימון ולביות. לרובנו יש קושי בניהול רגשותינו, אך עם זאת, לא כל תגובה רגשית היא מיידית. שליטה עצמית כוללת, מחד גיסא, הצלחה בצמצום תגובות רגשיות קיצוניות ובצינון – יש תגובות שקולות, שאינן מתגבשות מתוך דחף רגעי. מאידך גיסא, השליטה מניחה גם מסוגלות להיסחף אחרי המושא. אף שאיננו שולטים בעוררות האמציונלית, אפשר ללמוד להיות אוטונומיים בזכות השקפת עולם בדבר היתכנות השליטה העצמית והרצון להגיע אליה. הלמידה מקנה לאוהב כלים לפקח על הפן הרגשי

ולעדנו באופן בלתי ישיר. הכוונה אישית, בהשראת הלמידה, יכולה להיעשות לעתים מתוך רוגע ושלווה וגם להוביל אליהן. יש בידנו ללמוד לווסת את האמוציות מתוך מצב של החלטה ולא כביטוי של חולשה ופזיזות רגשית. ויסות העוררות, שניתן לשכללו בהתמדה, נשען על יכולות של הערכה רגשית ושל התאמה רגשית. הוא כולל גם כושר להגברת העוררות הרגשית, לשמירתה וגם לעיכובה ולצמצומה (מיתון רגשות סוערים, למשל). הדבר מתבצע באמצעות יצירת קישורים לידע חדש ושימוש בידע, כביטוי לאפיקים המייחדים את אישיותנו. אין ביכולתנו לגרום לעצמנו לחוש תשוקה ורגשות אהבה כלפי מישהו או להפסיק באופן מיידי לאהוב אדם אהוב; אבל הלמידה המתמשכת במהלך חיינו מאפשרת שליטה עקיפה באהבה. האמנותינו בעניין טיב תפקודנו הן גורם רבי-חשיבות המשנה את השפעתם של אירועים עלינו ועל טיב חיינו. הן מקדמות שליטה בתהליך המורכב, המתחולל בנו ללא הרף. הן היוצרות בנו את הכושר להפעיל שיקול דעת גם ביחס לרגשותינו ולתחושותינו. לנוכח סכנת הילכדותו של האוהב בתוך רגשות העולים על גדותיהם – אין מניעה שהוא ידע גם להיסחף ולסחוף, וגם למתן הבעת רגש קיצונית, בלי לאבד עשתונות. שיקול הדעת של האוהב מכוון אותו לניטור מרכיביה של המציאות שבה הוא נתון, ולבחירת האופן שבו הוא מתקשר עמה. בניגוד לדעות הרווחות טענתי כי הרגשות הכרוכים באהבתנו קשורים לידע, ולכן אם משנים את הידע – משנים חלקית את מה שמרגישים. כך מצליחים לווסת את הפן האמוציונלי של העמדה.

מעבר לאפשרות הפיקוח על הקוגניציה והאמוציה בעמדה, אוהבים מסוגלים לשלוט גם בהתנהגות האוהבת. התנהגויות רבות של האוהבים מונעות באופן רצוני על ידי הדברים שהם מאמינים בהם, ולכן הן נשלטות, ולו חלקית, על ידם. שליטה עצמית מניחה קשת התנהגויות רחבה, שהבחירה החופשית שולטת בה, והיא כוללת התגברות על מצבים לא-פשוטים. לעתים נדרשת בה השהיית התנהגות מושכת לטובת התנהגות מועילה ושקולה יותר. כאן חשוב במיוחד הוויסות, שהוא סוג של ארגון התומך באיזון שבין הרגשות הנחווים, בתיקון מצבים או בשימורם,

כשהתכלית היא התנהגות מותאמת ועצמאית. הוויסות האמוציונלי, בצד ויסות העוררות, מתבצעים באופן רצוני לשם שימוש בהתנהגות התורמת להתמודדות, ומקדמת את רווחתנו ואת תפקודנו המוצלח. מעשה הוויסות מתבסס על מוכנות לפעילות, בעקבות ניטור, הערכה והנעת תגובות רגשיות. אוהבים מבצעים פעולות המתיישרות עם האמנותיהם ורצונותיהם, על פי טבעם ונטייתם. הם אוהבים כי הם מעוניינים בכך ופועלים בצורות מסוימות משום שהם מאמינים שהדבר משרת אותם. במישורים אלו ההאמנות שלהם מתפקדות כטעמים לאהבותיהם ובהאבותיהם. אפשרות השליטה בחלקים נכבדים של האהבה הרומנטית נובעת מקבלת חשיבותם של תהליכי הפקפוק, הערעור והשינוי, מפני שיש מקום לבחינת הקיים, ללמידה מטעויות ולשכנוע. הידע העצמי וידע התהליך מאפשרים לנו לאמץ חשיבה אסטרטגית בהערכת מסוגלויותינו ולהשתמש במודעות זו על מנת לפקח באופן פעיל על התנהגותנו בעת ביצוע פעילות תכליתית (תכנון, הערכה, ויסות ותיקון) במשעול הגשמת מטרותינו ויעדינו). המטאקוגניציה, כלומר מודעותנו למה שידוע לנו או הידע שלנו לגבי חשיבתנו, מסייעת בידינו בעת ביצוע המטלות. ככל שחווים יותר התנסויות ומפתחים ניסיון חיים בתהליך הלמידה המתמדת של האהבה הרומנטית, וככל שחמושים במוטיבציה רבה יותר לניתוח המתרחש לעומק, הופכים למודעים לדברים שניתן לשלוט בהם. כאן יש מקום להחלטה מה לעשות, כדי לשפר את מצבנו. אולם יש לזכור כי שליטה אינה ויסותייתר. בחינת השליטה באהבתנו באמצעות הדגמת התנהגות חששנית, מתגוננת, נמנעת ומלאת עכבות – הנה שגויה.

הרעיון המרכזי השני, המוטמע בספר, הוא הקשר בין אישיות לשליטה. אישיות הסובייקט, מצד אחד, משפיעה על סוג האהבה ועל עוצמתה, ומצד שני, מסבירה את סוג האהבה ואת עוצמתה. קווי האישיות הדומיננטיים של האוהב משתקפים באהבתו בהתאם למידת האוטונומיה שלו. בני אדם אוטונומיים יכולים לשלוט באהבתם ביתר קלות מאחרים, כי הם אינם שואפים להתכחש לתשוקותיהם, אלא מעוניינים לבטאן בצורה העולה בקנה אחד עם מרכיבי זהותם האישית, ובהתאם להחלטות שקיבלו באופן עצמאי. אנשים אוטונומיים אינם מתפקדים באופן מכני

או סיבתי – רגשותיהם, מחשבותיהם, החלטותיהם ומעשייהם אינם בהכרח תוצאה של התניה, כפייה או אינדוקטרינציה. הם מהווים במידה בלתי מבוססת פועל יוצא של הכוונה עצמית. הצעתי את המושג "אוטונומיה" כחלופה לשיח המתרכז בשאלת השליטה, והראיתי כיצד המונח החלופי מאפשר לנו לחשוב על היחס לאהבתנו באורח רבי־ממדי ומודרג. עמדת האהבה הרומנטית – לא רק שאינה מכשול בפני האוטונומיה, היא אף מצע מזין לגידולה של אישיות אוטונומית. העצמיות קשורה ליכולת סינון דיפוזיות של רעיונות ומסרים לא־משכנעים ולא־מתאימים. דרגת העצמאות שהאוהב עשוי להגיע אליה קשורה להודמנויות לקיום בחירות אישיות חופשיות. הודמנויות אלו גם הן, לפחות בחלקן, עניין של החלטה. על כן בכוחם של האוהבים בעלי האישיות המתאימה להוציא לפועל את מסקנות שיקול דעתם בהתמודדות עם מצבים שונים הקשורים לאהבתם, ולהיות ספונטניים.

יש לראות את האוהבים כאחראים בעקיפין לאישיותם. שליטה בלתי ישירה על האופי היא סוג של שליטה מתוכת בתפקוד ובהרגשה בתחום הרומנטי. טיפוח האישיות, באמצעות בחירות־עבר ופעולות שננקטו פעם (במרחב הפנימי – באדם עצמו, ובמרחב החיצוני – בינו לסביבתו), עשויים להשפיע על האופן שבו האוהבים מרגישים, חושבים ופועלים, כי אהבתם משקפת את אישיותם.

מרובים באהבתנו תכנים חופשיים, ובמקביל, היא מבוססת על פעולות כתוצאה מהנעה פנימית. האדם בוחר להיות אוטונומי (ואף נושא בתוצאות על כך) והוא אחראי להיותו ריבוני, כי ביכולתו לטפח את האוטונומיה במסגרת עיצוב אישיותו. יש כאן מעגל קסמים, שכן האוהב אחראי לעיצוב אופיו ובה בעת האוטונומיה שלו היא הנותנת בידי אחריות על אהבתו. אך מעגל הקסמים אינו מפריך את התיאוריה, כי איננו מניחים מצב ראשוני של אפס־אחריות או אפס־אוטונומיה. ההנחה היא שהאהבה הרומנטית היא עמדה המתאימה לאנשים בוגרים ובשלים רגשית. אוהבים בוגרים ובשלים מסוגלים להפעיל בקרה מטאקוגניטיבית על המהלך הרומנטי. פעילות זו, שאינה מצויה מחוץ לשליטתם, משקפת פיקוח עצמי ואחריות. בשלות ובגרות כרוכות גם

ברצון בעצמאות וביכולת לעמוד באכזבות ולעצור דחפים מיידיים, וגם במוכנות להתאפק ולהתאמץ לקבל אחריות על התנהגות. נוספות לכך יכולות של עמידה בהתחייבויות והכרעה לפעול מתוך בחירה חופשית, המלווה בשיקול דעת אוטונומי. אוהבים, שאישיותם הגיעה לדרגה התפתחותית המתאימה לדרישות הסף של האהבה הרומנטית המוצלחת, הם בעלי מודעות עצמית לרגשות וניחנים במסוגלות ליצור מוטיבציה עצמית. סביר שמידת ביטחונם העצמי משביעת רצון. מתקבל על הדעת שהם פועלים לפי גישה, המאפשרת להם לראות בטעויותיהם ובכישלונותיהם תהליך של ניסוי וטעייה, והם פנויים לחוויה ולסיכונים מחושבים, המסתיימים בלמידה משמעותית. נראה שאוהבים מסוג זה כבר שכללו את יכולתם להשהות דחפים ולדחות סיפוקים והם אינם אטומים לרגשות הסובבים אותם. בעלי אישיות אוטונומית מפיקים תועלת מן ההיכרות עם שביל הזהב בחלק ממגוון התחומים האלה: חירות רגשית, אינטואיציה, חשיבה חיונית ולא נוקשה, שימת לב ומודעות. האוטונומיה שלהם מתבטאת גם בכשירותם להתנתק רגשית מעברם ולנוע קדימה. ההסברים לדרך עיצובם והתגבשותם של אנשים כאלה אינם מעניינים כאן. הדבר החשוב הוא שבני האדם יכולים לפתח את האוטונומיה שלהם, בלי לאבד את שיקול דעתם, את ביטחונם ואת יציבותם. ככל שהאנשים אוטונומיים יותר – הם אחראים יותר למצבם ולאהבותיהם (אף שברור שאין אוטונומיה מושלמת).

אחריות האוהבים באה לידי ביטוי בכמה מישורים, ובהם תפיסתם את עצמם כבעלי שליטה עצמית וחופש אישי. במקביל ובמשולב, אחריות מייסדת שליטה ואוטונומיה. האחריות שהאוהבים מסוגלים לקבל על עצמם מקלה על שליטתם ביחסי הקרבה שלהם ומסייעת בניווט חייהם ובהתנהלות בהם. גם אם נניח שיש מכניזם מסוים באהבה הרומנטית, חופש האוהב מתבטא בהכרת החוקיות ובשימוש בה (כפי שהכרת כל מנגנון והתמקצעות בהפעלתו מייעלות את פעולותינו לגביו). האחריות שתוצאתה הכרעות, מאפשרת לאוהב לשלוט באהבה, אף אם ההתאהבות התרחשה ואף אם הוא כבר חושק במושא. ביכולתו לא להפגין את אהבתו ואף להחליט האם לטפח אותה. אפשר לעשות פעולות שתעזורנה לנו

להרגיש אהבה (ולהבדיל, פעולות שתעזורנה לנו לאהוב), או לחוש אותה באופנים מסוימים דווקא. קיימת אחריות סיבתית להתנהגויות כגון אקספרסיביות רגשית, עזרה ותמיכה, מכיוון שהאוהב גרם להן והוא בחר לבצען. פעמים רבות האוהב הרומנטי עושה את מעשיו אלו ללא כפייה, והוא מכיר את הנסיבות, מתכנן את התנהגותו ומשער השערות לגבי תוצאותיה. המצוי בקשר דיאדי קרוב יכול במקרים רבים לפעול אחרת ולהימנע מהתנהגויות מסוימות באותם התנאים. כוחות ההתמודדות עם פיתויים ודחפים הם מרכיבי אישיות מולדים, אך האוהב יכול לטפח את שליטתו העצמית – שהרי אפשר ללמוד להרחיב את היקף הפתרונות האפשריים ברוב המצבים. אמת, לא כולם מצליחים בכך; ייתכן שיש אנשים שתכונותיהם הפסיכולוגיות והגופניות אינן מאפשרות להם לשפר את השליטה העצמית. אבל בני אדם עם נתונים ביולוגיים ופסיכולוגיים נורמליים מסוגלים לכך; ובהקשר זה אפשר לראות ב"נורמליות" מושג רחב מאוד המוציא מתחומו רק מתי מעט, שסביר כי ייתקלו בקשיים חמורים בתפקודם היום יומי.

שליטה היא פונקציה של מרכיבים אישיותיים, אך יכולות ההתמודדות שלנו מותנות, ללא ספק, גם במיומנויות נרכשות. כחלק מהדיון על האפשרות ללמוד לאהוב הצבעתי על המיומנויות הנדרשות לשליטה באהבה הרומנטית (וגם להצלחתה). רכישת מיומנויות המקלות על הפיקוח באהבה משקפת את רצון האוהב ואת התמודדותו עם נטיותיו, ובכך מבטאת את אישיותו, שעיצובה קשור להחלטותיו (גישה חיובית ומימוש עצמי, למשל, מושפעים מההתנהגות וגם מעצבים אותה). ראינו כיצד מיומנות הגברת מודעות האוהב לעצמו (לצרכיו, לכוחותיו, לחולשותיו ולקשייו) מסייעת לו לנהל את פעולותיו ואת ציפיותיו. מיומנות המודעות לזולת מאפשרת מנהיגות עצמית ומצבית באהבה הרומנטית, משום שאם אדם מיומן בהבנת בני אדם, אם יש לו גישה אליהם ויכולת להבין את התנהגותם, את הלך מחשבתם ואת רגשותיהם – הוא יכול לשכלל את יחסיו הרומנטיים בזכות הבנה טובה יותר של בן-הזוג הנוכחי. מיומנות הנלווית לכך היא הבנת הפרט את עצמו ויכולתו לזהות את שהוא מרגיש ורוצה. הלמידה להיות מודע, כמו למידת המיומנויות

האחרות, היא בחלקה אקראית ובחלקה מכוונת – אך יש להניח כי ככל שאנו משפרים את כישורינו כך משתכללת גם מיומנות־העל, המיומנות לרכישת שאר המיומנויות (שכוללות קומפוטנטיות, התנהגות פרו־חברתית לא־קונפורמית ותקשורת בינאישית). מיומנות נלמדת נוספת היא פיתוח ציפיות מציאותיות. אנו רוכשים יכולת לשלוט באהבותינו כשאנו תופסים שאין בני אדם מושלמים – דבר המונע עכירות מיותרת בתקשורת עם הזולת. אנחנו לומדים לקבל את המושא, למרות חסרונותיו, מבלי לעשות לגביו אידיאליזציה. אוהב בעל ציפיות מציאותיות מסוגל לשקול את חסרונות המושא ולהחליט אם הם חמורים עד כדי הכרעת גורלו של הקשר. לשם כך עליו לדעת לזהות את יתרונות אהובו ולחשב באופן מעמיק את מעמדם היחסי לעומת החסרונות. פלוני בוחן אם פלונית אהובתו מתאימה לו ומעניקה לו מכלול משאבים שאישה אחרת לא תעניק לו. הוא שוקל אם היא ראויה להשקעת משאבים מצדו למענה. זאת ועוד: במקביל לרכישת יכולת השגחה על מצבנו הרגשי, נספגת בנו מיומנות למשא ומתן עם בני אדם – מיומנות נלמדת נוספת, המאפשרת פיקוח באהבה הרומנטית. אנחנו לומדים להיות קשובים לזולת, לומדים לוותר לו ולא לנצל אותו. אנו מבינים שיש לבלום את האגוצנטריות שלנו לטובת הקשר הזוגי. תחזוק קשר ממושך דורש צמצום של אגוצנטריות לשם הכלת האהוב על שונותו. משא ומתן עם המושא הרומנטי מניח גם רכישת כישורי אינטימיות במהלך התפתחותנו. כושר זה מבטא את היכולת להיות קרוב, פתוח, קשוב ותומך. אנו קולטים (בהעדר למידה שגויה, שסיבתה הפנמת תפיסות מוטעות ובלתי בדוקות), שרצוי להימנע מסימביוזה ולהעדיף חיים בשיתוף. יתר על כן, החופש והבחירה שלנו, כאוהבים בכוח ובפועל, מתבטאים בכושרנו כיצורים בשר ודם להתמודד עם יצרינו, גם כשנדרש לשם כך שינוי דפוסי, המפריעים לתפקד בחיים ומחייבים אותנו לבצע מפנה התנהגותי. כאן מתבקש פיתוח מיומנות מטרימה של התמודדות עם מצבי קושי, שתרגולה יסלול את הדרך לפיקוח עתידי במצבים רומנטיים ובאתגרים רומנטיים, כולל צפיית קשיים ופתרון בעיות מראש. נוסף על רכישת מיומנויות אלו, אנו גם מנכסים לנו מיומנויות של יישוב קונפליקטים. לעולם לא נוכל

להימנע ממחלוקות ומניגודים, הן עם האחר הן בתוך עצמנו, וכלי זה מסייע לנו להתמודד עמן. מיומנויות נוספות הן אלה שבזכותן נוכל לכוון את עצמנו באהבתנו באמצעות פיתוח טעם טוב בבחירת בני אדם, ובאמצעות שיפור הפרשנות שלנו ביחס לזולת (למשל, אנו לומדים כי לא כל מי שאומר "אני אוהב אותך" אכן אוהב אותנו באופן רומנטי). ניתן ללמוד לשכלל גם את מיומנות בחינת הרגשות, המושגים והרעיונות באמצעות יצירת ריחוק מה, על ידי התמקדות בצדדים רבים ועל ידי שקילת נקודות מבט אחרות. האוהב יכול לאסוף במהלך חייו והתנסויותיו (הישירות והעקיפות) מידע על "מה, מתי ואיך" – באיזה זמן וכיצד לבצע דברים בתחום האהבה ומהו אופן העשייה ה"נכון". אדם שמכיר טכניקות לשימור אהבה (כלומר הוא שמע, קרא, למד והתייעץ לגביהן) יכול ליישם את שליטתו באהבתו, בשל האפשרות לבצע את הרצוי לו ביתר הצלחה. כשהוא לומד ומתרגל שוב ושוב את הנרכש – הוא מסוגל לדאוג להסתגלות הדידית, להקפיד על שיתוף פעולה, לדעת לבטא את עמדתו בפני הזולת ועוד. שני הרגעים, הרגע שבו האדם מסוגל לעצור והזמן שבו הוא יכול לתת לעצמו דרוור, תוך אמונה בנקודות-חזקו אישיות כמוקד לשינוי ולהתקדמות, מחזקים את כוחות הבקרה במצב אותנטי זה. הדגשת האישיות והמיומנויות הנלמדות מבהירה מדוע אהבתנו אינה מנהלת אותנו ומדוע אינה שובה בהכרח את מחשבותינו, את רעיונותינו, את מצבי רוחנו, את ציפיותינו, את שיפוטינו ואת מעשינו.

במהלך הספר ניסיתי להדגים במגוון דרכים את חשיבותה של התרבות להתגבשותם של מודלים לאהבה, ולהנחלת מושגי האהבה השונים. פיתוח יכולת פירוש בין-אישית נשען על מנגנון לביאורן ולפענוחן של התרחשויות חברתיות, לריכוז נתונים ולהצפנתם בסיוע תהליכים הכרתיים בתודעה דרך יצירת ייצוגים פנימיים. אין להמעט בערך המפגש בין כושר זה ובין עולם היצירה והאמנות ככלי למידה לחיים, ואין לזלזל בתרומתו. קריאת ספרים, שמיעת שירים פופולריים, צפייה בסרטים, בסדרות, בטלנובלות ובהצגות – מכלול ההשתתפות (ברמות שונות) בסוגים אלה וכמה סוגים נוספים של חוויה אמנותית מאיר היבטים שונים מחיי האוהבים. צרכני האמנות לומדים מן ההתנסויות

הללו מה האוהבים מרגישים, מדוע הם נוהגים באופנים מסוימים, איך הם שולטים ביצריהם, היכן נעוצות טעויותיהם, מה קורה כשהם נסחפים לאבדון ועוד. הם מפנימים את הנלמד ובמודע או שלא במודע, מעמידים את דמויותיהם הפיקטיביות של האוהבים כמודל לחיקוי או לגינוי.

למידה בלתי ישירה וסובייקטיבית זו מדגם בשדה האמנויות והיצירה מעצבת חלק ניכר מאהבותינו. מצד שני יש להניח כי אותו תהליך של למידה תרבותית, אשר עשוי להכנינו לחיים במסגרת קשר רומנטי בריא, הוא המקור לנתח מן הבעייתיות שבאהבה הרומנטית בעידננו. בתהליך גיבוש הדימוי על האהבה אנו מפנימים מסרים שחלק מהם מוטעים ומעוותים, באופן שחשוף אך מעט לביקורת תבונית. דימויים חושניים (ושגויים) כאלה מוטמעים במעמקי הלבבות, ועל כן קשה לנו עד מאוד להשתחרר מן הדגמים שהם מחזקים.¹

בתחילתו של הספר הצגתי הגדרה לאהבה הרומנטית, הגדרה השונה מן ההגדרה שרווחה במאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה, שבהן תוארה הרומנטיקה באופן אידיאלי מחד גיסא, וכתופעה המלווה בסבל ובתסכול קשים מנשוא, מאידך גיסא. האהבה הטוטלית והמטלטלת, שנעשתה בטעות דגם של אהבה רומנטית, היא אהבה המשדרת עוצמה, פיתוי, איבוד עשתונות והיסחפות. תפיסת אהבה זו נותנת גושפנקה לקשרים בינאישיים, שבהם אין כל תואם בין עוצמות האהבה ובין הגמולים שהיא מרעיפה. לעתים קרובות אותה דמות בדויה, שהנאהב משוכנע בהיותה מפליאה ונהדרת, אינה ראויה כלל להיות נאהבת. האהבה העזה שעליה חונכנו ועליה חלמנו אינה מתגמלת, כי בולטות בה תלות חזקה באובייקט, קנאה קיצונית, רכושנות ואובססיה, בצד דרישה לכניעה עצמית או לשעבודו של האהוב. דמויות האוהבים האידיאליים באמנויות מוצגות ככרוכות באחרים לשם הבטחת ערכן העצמי. האוהבים המשמשים לנו כתו תקן מחפשים מישהו לאהוב, כי הם עסוקים במציאת סיבה לחיות. כידוע, לא חסרות יצירות אמנותיות, שהעמידו במרכזן גיבורים שלא ידעו להפריד בין אהבה ובין מוות. עצם חוסר ההתאמה והייסורים נתפסים משום מה כעדות ל"אותנטיות" של הרגש ול"מעמקי" המשמעות של האהבה (השיר "וידוי" שהובא בראשית הספר הוא דוגמה מובהקת לכך).

על פי השקפות אלו, האוהב הקלאסי חי בדיבוק והוא נידון לסבל. הוא מאמין במזל ובגורל ומצבו שווה ערך להימצאות בבית סוהר או בכלוב של תלות רגשית. במקום לחוש איוון, "האוהב" שבו בהתנהלות תלותית, כי הוא מצוי בכלא פנימי. עמדתו על נושא זה בהרחבה והראיתי כי מקרים אלו מבטאים גישה חולנית, שאין לראות בה מודל לאהבה בריאה. תו תקן מאשר שהמוצר הנושא אותו הוא בעל תכונות יסוד המבטיחות את איכותו, לפי הנקבע בידי יודעי דבר. כסופגי שפת האהבה, איננו מוגנים מפני "מוצר" פגום, קרי הוא לא בהכרח עבר את בדיקתנו הקפדנית; והכתובת לפנות אליה במקרי ספק בנוגע לטיב "המוצר הרומנטי" אינה אלא אנו עצמנו. אל לנו לשכוח זאת כשאנו משווים את ההתנסות ב"מוצר הרומנטי" הזה עם אותן אהבות סבילות, בעלות סוף טרגי. לא ניתן להסיק מדגמים קלוקלים על תלותם של אוהבים רומנטיים, בשעה שיש ראיות למסוגלותם ללמוד להתמודד עם אהבתם בעילות ובתחושת פיוס עצמי. כאוהבים איננו משועבדים. נוכל להיחלץ ולצאת לחופשי מהכלוב הכובל, אם נזנח את חיפוש האישורים החברתיים, שהרי חופש הבחירה בנוגע לדימויים רומנטיים, לקונפליקטים, לאמביוולנטיות ולמה שטוב עבורנו (ביחס לעצמנו ולסובב) – בידינו. אינני פוסלת כאן תלות רגשית כלשהי בנאהב, כי ביטול תלות של שיתוף עמו מונע מאתנו לאהבו בכל לבנו, אולם יש כאן הצבעה על שלילת החופש במקרים שבהם התלות פוגמת באקטיביות שלנו. אמנם, חופש אין פירושו ספונטניות ללא מעצורים, אך תמיד יש מקום לשיקול דעת ולהדהוד פנימי, בלי ללכת לאיבוד. כפי שעמידה קהת חושים וחסרת אונים מול מקרר פתוח אינה מייחסת למקרר שליטה בנו, כך שליטה עצמית באהבה מבוססת על בחירה חופשית, תוך העדפת חלופות מתאימות ודחיית הבלתי יעילות שבהן, ואינה נמנעת מאתנו בשל אופייה של הרומנטיקה. הדבר כולל אימון בהימנעות מבחירת מטרות לא־ריאליות, המוליכות לאכזבה, והצטיידות בהבנה שאפשר לקום ולצעוד הלאה לאחר מעידה. היתכנות השליטה באירועים משמעותיים בחיינו הרומנטיים כרוכה בהאמנה שמטרותינו תושגנה הודות לפעולותינו. הדבר מקדם אותנו, האוהבים, לעבר תחושה של שליטה בגורלנו. יכולת הפיקוח קשורה לא רק למסוגלות לזיום,

לקדם, להניע ולהגשים (כמו במצב שבו משנים גישה ורואים בדיאטה או בקשר רומנטי אורח חיים), אלא גם ליכולות להימנע ממעורבות ולתת לסערה לגווע. מסתבר כי אהבתנו היא אחד ממישורי חיינו המאפשרים קיום החלטות ובחירות עצמאיות, המקדמות מימוש עצמי.

בניגוד לדעות המטילות דופי בשילוב ממד של תועלת (מכל סוג שהוא) ביחסי האהבה הרומנטית, טענתי כי האוהבים מניעים את אהבתם באמצעות מכלול של שיקולים, ובהם הבאה בחשבון של תועלת משוערת, תועלת רגשית או אחרת. יחד עם זאת, האהבה הרומנטית אינה אגואיסטית, אלא קואופרטיבית. האוהב, הפועל למען אדם אהוב, לא בהכרח מרגיש שהוא מקריב ומפסיד לשווא (אלא אם מתגלה כי האמנותיו ביחס למושא לא היו מבוססות). באהבה רומנטית מוצלחת, שהנתינה היא אחת מתכונותיה, קיימת הרגשה שעשייה למען בחיר הלב מקבילה לעשייה למען הזוגיות ולמען עצמנו. לכן, אף שהאוהב מתאמץ, אין הוא חש בטורח ובמעמסה (אלא כאשר ההדדיות נעלמת מן היחסים).

נדמה שאין צורך להבהיר את השתקפות האוטונומיה בנקודה זו. במהלך שנות עבודתי על חיבור זה אימצתי יסודות מההשקפה האקזיסטנציאליסטית: האוהב הוא אדם בעל בחירה חופשית, שיכול לשלוט בגורלו ולאפשר לעצמו שחרור, בלי לפחד להרפות את השליטה, להישאב ולטבוע. כשהוא חש שאין לו אפשרויות בחירה, משום שכל החלופות ודרכי ההכרעה מוגדרות מראש, הוא משלה את עצמו. אהבה רומנטית אינה מצב דטרמיניסטי. בדיוק כמו במקרה הרמת הידיים מול המקרר הפתוח, לא המקרר גורם לאבדן השליטה העצמית, אלא האדם המסוים על קשייו. כולנו יכולים להימצא בשדה של חוסר מוטיבציה ופחד מהכרעה, ולעומת זאת יכולים גם לבחור בשליטה בדחפים, בוויסות חושי, בבקרת התנהגות ובהכוונתה. במארג זה משתלבת אהבתנו הרומנטית. אנחנו בוחרים אם להעניק אותה וכיצד להעניקה, ובוחרים האם לקבל אותה. אהבתנו היא פעילות שמורחבת בזכות הנתינה, ואינה תגובה סבילה. ההבחנה בין מצב שבו אנו המנהלים של אהבתנו ובין היותה המנהלת שלנו – תלויה במידה שבה האוהב רכש מיומנויות ופיתח את אישיותו ואת אמונתו בדבר מסוגלותו לשליטה. התנהגות שגויה

מקורה בהעדר כלים מתאימים לשינוי. בתהליך של למידה, המרחיב את רפרטואר התגובות בזכות תרגול ויישום הידע, ניתן להמיר תנאים, רקעים, גישות ונסיבות ולשפרם. האדם מבקש להיות אהוב ולאהוב; הוא מתאמץ להיות במצב זה וטורח לשם כך.

מה שגיבש את השקפתי היה ההתעניינות בנושא הניאוף, שנחשב לפרדיגמה של חוסר השליטה באהבה. מצאתי כי הניאוף הוא באחריות האוהבים ובשליטתם, אף שנוח להם להתנער מאחריות ולתלות את האשמה ביצרים. אין מרחק רב, לדידי, בין תירוציו של הנואף ובין הדעה כי אין לנו שליטה באהבה בכלל. גישה דומה יש לפתח גם ביחס לפשעים מסוג "רצח מתוך אהבה". חיסול חשבונות מתוך אהבה נכזבת כביכול הוא מעשה של אלימות וסטייה, אך לא אהבה רומנטית. המרצחים אינם אוהבים רומנטיים (לפחות לא בשעת מעשיהם הנפשעים), כי אהבה ורצח הם דבר והיפוכו. עם זאת, נותרתי תמהה למול טעמן המשכר של השקפות אלו, ואיני יודעת להסביר את הפופולריות הרבה שלהן. לכך נדרש מחקר נפרד.

אפילוג

בעבודתי המקצועית אני עוסקת בחינוך גננים ומורים ובהכשרתם. עתה, כשהמחקר שלי על אהבה בשליטה זוכה לצאת לאור כספר, יש בי תהייה: איך לא ראיתי לנכון לקשור, ולו ברמז, את הרעיונות שהעליתי לתחום החינוך? אף שעבודה אמורה להיבחן על פי מה שיש בה ולא על פי מה שאין בה, צר לי על החסר הזה. בעת העריכה מחדש, כשהזרתי לתיאוריות ולמושגים שבחיבורי, התחוור לי כי יש מקום ליישם בעתיד בשדה החינוך, בשלושה צירי יישום: אהבה בחינוך (בין מחנך לתלמידיו), חינוך לאהבה וחינוך לשליטה באהבה. על הציר הראשון נכתבו דברים חשובים. אזכיר את מרטין בובר, הדן באהבה כפסגת יחסי אנייאתה וכן באהבת "נזירות נעלה", באהבה המבוקרת, שצריכה לאפיין את האהבה בחינוך. כן אזכיר את אריך פרום ואת ספרו הנודע אמנות האהבה, שהוא מקור השראה לאוהבים באשר הם ולאהבה בחינוך. בספרו חינוך כחוויה קיומית ישעיהו תדמור מקדיש פרק בשם "אהבה בחינוך" להצגת פירושו למשנותיהם של בובר ופרום, ודן בתורותיהם של הוגים נוספים בנושא זה! יחסי אנייאתה חינוכיים יכולים לענות על הצורך להשתייך ולהימצא בקשר עם אחרים. מניעי

ההתחברות בדיאדה לא־רומנטית זו רבים ומגוונים, ובהם הצורך להיות אהוב ושייך, הצורך להפיג בדידות ושעמום וכן חיפוש תחושת ביטחון, ערך, הכלה והתקבלות. מניעים ילדיים אלו יכולים להיענות בזכות אותם מחנכים, שיש בהם יכולת והנעה לבנות יחסים חינוכיים נדיבים ואוהבים. כנגד עיניהם של מחנכים אלו עומד הפוטנציאל לצמיחה אישית של כל ילד, בדרך להגשמת טבעו האישי והייחודי. המוטיבציה החינוכית של אוהבים חינוכיים מסוג זה נובעת במידה רבה מן הצורך להטביע את חותמם במפגש אנושי.

הציר השני הוא חינוך לאהבה. בשנים האחרונות פותחו תכניות לימודים להקניית כישורי חיים (חלקן בידי משרד החינוך וחלקן בידי רשתות ומסגרות חינוך). רוב התכניות כוללות סעיפים הדנים באהבה ובאהבה זוגית, ומדגישות בהם את יסודות הנתינה, הדאגה, האחריות, השוויוניות והכבוד. למרבה הצער, אף שערכן של תכניות מסוג זה נקבע על פי איכות יישומן בשדה (בגנים ובבתי הספר), גננות ומורים רבים חסרים את ההכשרה הנחוצה לעיסוק רציני ומעמיק, יחד עם הילדים, בנושאים אלו. חינוך לאהבה עשוי לסייע בפיתוח "עצמי" אמיתי, בגיבוש אותה זהות אישית אותנטית, המסייעת להתפתחות חיים יצירתיים ומהנים.

הציר השלישי הוא שליטה באהבה. בניגוד לתיאוריות פסימיות ופטליסטיות, אני מאמינה ביכולתם של בני האדם לשלוט באהבתם ולנהלה באופן אוטונומי. התנאים לכך הם שורה של יכולות, מיומנויות וערכים, שאף אותם פירטתי: אחריות, עצמאות, אותנטיות, בחירה, ביקורתיות, יכולת קוגניטיבית, מודעות רפלקטיבית למניעים ולמחשבות, מיומנויות של פתרון בעיות וקבלת החלטות, ועוד. למעשה אלה הם יסודותיו של החינוך ההומניסטי. שליטתו העצמית של סוקרטס ויישוב הדעת שלו במשתה מדגימים את האופן הראוי, שבו מחנך מושל בעצמו ונמנע מהיסחפות. בניגוד לאלקִיביאדס, חולה האהבה, שאיבד פיקוח מודע על גורלו, סוקרטס הוא אדם נאור, שאינו משתכר באהבה, אדם שבוחר ומחליט לגבי עצמו. היבט עקרוני זה משקף את מורכבותם של יחסי מורה-תלמיד, שבהם האדם הבשל והבוגר אמור לשמש כמודל.²

מחנך ראוי, דמות חינוכית רצויה, הוא אדם המגשים רצונות מידיים ורחוקי טווח, בדרך של אמפתיה ומודעות לרגשות, תוך עידון תגובות רגשיות. שליטתו העצמית בנויה על בסיס כוח אישי ועל יכולת לפעול בדרך לא־אוטומטית. הפיקוח שלו על חייו מבוסס על בקיאות ולא על הכנעתם ושעבודם של היבטים באישיותו. קיומם של מאפיינים אלו רצוי, מפני שבחינוך התלמיד כאדם יש צורך לדון ביישום השליטה העצמית והפיקוח העצמי בשטחי החיים השונים, ובכללם האהבה. ילדים זקוקים לידע ולשליטה עצמית, ליכולת קבלת החלטות, למחויבות – שהרי אנו יצורים חברתיים, ואי־אפשר לקיים חברה בלי היכולות הללו. שליטה עצמית תומכת בהתפתחות אנושית אוטונומית, מתוך תחושה של חירות וביטחון. ייתכן שמערך המושגים שפרשתי בספר עשוי לשמש את המחנכים בממד החיים החשוב הזה.

כששואלים "איפה מתחילים?" נדמה שאחד המפתחות להצבת האהבה במרכז החשיבה והרגש בחינוך (הן כיסוד בתרבות היחסים בשדה ההוראה הן כמושא לחינוך) נמצא בהכשרת המורים. עיקר המלאכה בהכשרת מורים, המתעתדים לחנך את אוצרותינו היקרים ביותר – ילדינו, הוא העצמת אישיותם של פרחי ההוראה, וזו מתבטאת בלמידת מורכבות החיים בקרב קהילות אנושיות. קודם לכל חשוב חיזוק יכולות ההתבוננות הפנימית של הלומדים בשאלות קיום האדם ובהן בשאלת האהבה הרומנטית, על מורכבותה, הסתעפויותיה והיכולת שלנו לשלוט בה.

ביבליוגרפיה

- אבידן, ד', הפסיכיאטר האלקטרוני שלי (תל אביב: בבל, 1974).
- אדלר, א', אתה וחייך (תל אביב: מכון אדלר, 1958).
- אובידוס, רפואות האהבה (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2000).
- אורון, א', "האהבה – דרך המלך אל ההתפתחות הרוחנית", מודעות, הגות, מיסטיקה, פרפסיכולוגיה, קבלה ד, 26 (1987), עמ' 128-135.
- אורטגה אייגאסט, חוסה, מסות על אהבה (ירושלים: כתר, 1985).
- אידלמן, ד', הכנה להורות: על המפגש עם הקטנים שהופכים אותנו לגדולים (תל אביב: כתר, 2005).
- אטקינסון, א', אטקינסון, ר', סמית, א', בם, ד' והילגרד, א', מבוא לפסיכולוגיה (תל אביב: הוצאת לדורי, 1995).
- אילון, א', האוטופיה הרומנטית: בין אהבה לצרכנות (חיפה: אוניברסיטת חיפה וזמורה-ביתן, 2002).
- אילון, א', תרבות הקפיטליזם (תל אביב: משרד הביטחון, 2002א).
- אילון, א', אינטימיות קרה (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2008).

- אפלטון, המדינה, בתוך כתבי אפלטון, תרגם צ' דינדרוק (ורשה: שטיבל, תרפ"ג/1923).
- אפלטון, המשתה, בתוך כתבי אפלטון, תרגם צ' דינדרוק (ורשה: שטיבל, תרפ"ג/1923).
- אפלטון, ליסיס, בתוך כתבי אפלטון, כרך א, תרגם יוסף ג' ליבס (תל אביב: שוקן, 1997), עמ' 176-205.
- אפלטון, פיידרוס או על היפה בתוך כתבי אפלטון, תרגם צ' דינדרוק (ורשה: שטיבל, תרפ"ג/1923).
- אריסטו, האתיקה הניקומכית, תרגם יוסף ג' ליבס (ירושלים: שוקן, תשל"ג).
- אריסטו, א', זהות, נעורים ומשבר (תל אביב: הקיבוץ הארצי, 1963).
- אשל, י', הערך "פסיכולוגיה חברתית", בתוך ד' כנעני (עורך), אנציקלופדיה למדעי החברה (מרחביה: ספריית הפועלים, הקיבוץ הארצי, 1962-1970), עמ' 97-100.
- באס, ד', התשוקה המסוכנת (תל אביב: אור עם, 2001).
- בובר, מרטין, בסוד שיח - על האדם ועמידתו נוכח ההווה (ירושלים: מוסד ביאליק, 1959).
- בובר, מרטין, "על המעשה החינוכי", בתוך בובר, 1959, עמ' 237-261.
- בויקו, פ', עוררות של קנאה רומנטית כפונקציה של דפוס ומבנה הקשר הרומנטי, חיבור לקבלת תואר מוסמך (רמת גן: אוניברסיטת בראילן, תש"ן).
- בנג'מין, ג'סיקה, בכבלי האהבה (תל אביב: דביר, 2005).
- בן זאב, א', נפש (חיפה: אוניברסיטת חיפה וזמורה-ביתן, 1996).
- בן-עמי, א' (עורך), פסיכולוגיה חברתית-סוציאליזציה-עמדות (תל אביב: עם עובד, 1974).
- בק, א', אהבה אינה הכל (תל אביב: אור עם, 1991).
- בראל, ציפי ונוימאיר, מרים, מפגשים עם הפסיכולוגיה (תל אביב: רכס, 1996)
- ברילב, ר', חשיבה בצל הרגשות (תל אביב: משרד הביטחון, 1996).
- ברלין, ישעיהו, ארבע מסות על חירות, תרגם יעקב שרת (תל אביב: רשפים, 1987).
- ברגמן, מ', דרכיה של האהבה (תל אביב: ספריית הפועלים, 1994).
- ברוניץ, ש', פסיכולוגיה חברתית (תל אביב: עם עובד, 1987).

- ברנר מזור, מוניקה, האופי האגואיסטי של האהבה הרומנטית, חיבור לקבלת תואר מוסמך (באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון, 1993).
- גוואלדה, אנה, אהבתיה (אור יהודה: כנרת, 2003), עמ' 86.
- גוראל, ש', מילון לטיני-עברי (תל אביב: רשפים, 1991).
- גילין, ר', שוב לאהוב: אהבה בעידן הניכור (תל אביב: דניאלה דיינור, 1990).
- גמפל, י', "בחיפוש האובייקט האהוב האבוד", שיחות 4 (1) (1989), עמ' 11-16.
- גריי, ג', הפילוסופים הגדולים - וולטיר (תל אביב: משכל, 2002).
- דהיבובאר, סימון, המין השני (תל אביב: כבל, 2001).
- פלוטרקוס, חיי אישים - אנשי יוון ורומי, תרגם וערך א' הלוי (ירושלים: מוסד ביאליק, 1973).
- וול, ד', הכוחות המניעים באבולוציה (תל אביב: רמות, אוניברסיטת תל אביב, 1985).
- ויטגנשטיין, לודוויג, חקירות פילוסופיות (ירושלים, מאנגס, תשנ"ה).
- וייס, מאירה, אהבה התלויה בדבר (תל אביב: ספריית הפועלים, 1991).
- זיו, א', פסיכולוגיה - מדע הבנת האדם (תל אביב: עם עובד, 1993).
- יובל, יורם, מה זאת אהבה (תל אביב: קשת, 2001).
- יום, דוד, "על ההיפעלויות", מתוך מסכת טבע האדם (ירושלים: מאנגס: 1954), ספר ב.
- יורמסון, ג', ופרידמן, ש', ויטגנשטיין לודביג יוסף יוהן, ערך מהדורה עברית בן-עמי שרפשטיין (תל אביב: הוצאת ש' פרידמן, 1967).
- ילין, דוב, "אהבה כתרופה לסבל האנושי וכגורם מחנך", חינוך נב (1980), עמ' 360-361.
- למפרט, ע', האבולוציה של האהבה (ירושלים: משרד הביטחון, 1995).
- מלאך-פיינס, איילה, התאהבות - איך אנחנו בוזרים במי להתאהב (בן שמן: מודן, פסיכה, 2002).
- מלאך-פיינס, איילה, שזיקה באהבה ובחיי הנישואין (תל אביב: צ'ריקובר, 1987).
- משעלי, מ' (2001), תהליכי שינוי, 28 ביולי, 2004. מקור: עלונים מקוונים, לשכת ההדרכה הארצית בירושלים, משרד החינוך התרבות והספורט.
- נחום, ד', "השנאה והאהבה", טבע-און 16 (1988), עמ' 33.

- ניטשה, פרידריך, הולדת הטרגדיה, המדע העליון (ירושלים ותל אביב: שוקן, 1985).
- ניטשה, פרידריך, דייוניסוס ואפולו: מסות על האמנות (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1990).
- עקרוני, א', "שפת האהבה", מאזניים נח (1984), עמ' 5-6.
- פוקס, ש', הפסיכולוגיה של ההתנגדות לשינוי (רמת גן: אוניברסיטת בראילן, 1998).
- פז, מ', "האהבה כמדע של סימנים", נעמת (אוקטובר 1980), עמ' 18-19.
- פיאז'ה, ז'אן, שש מסות על ההתפתחות הנפשית (תל אביב: ספריית פועלים, 1969).
- פיטיגריילי (דינו סגרה), האדם המבקש את האהבה (תל אביב: שי, 1985).
- פישר, הלן, אהבה ובגידה, נישואים וגירושים (תל אביב: זמורה-ביתן, 1994).
- פרום, אריך, אמנות האהבה, תרגום א"ד שפיר (תל אביב: הדר, 1988).
- פרייפאמנטה, ענת, פסיכולוגיה מדוברת - מושגים בפסיכולוגיה של חיי יומיום (תל אביב: מודן, 1999).
- קווארי (קווארינסקי), מאיר, "העצמי המתהווה", נכון ל-12 לאוקטובר, 2010, באתר האינטרנט <http://www.hebpsy.net/articles.asp?t=0&id=1079>.
- קוומן, ד', האבולוציה האטית של דרווין (רמת החייל, תל אביב: הוצאת אריה ניר, 2007).
- קוטר, ג', להוביל לשינוי (תל אביב: מטר, 2003).
- קופרמן, א', "מה עושים עם רגשות אנוש?" המפעל (יולי 1981), עמ' 7-8.
- קליין, מלאני, כתבים נבחרים (תל אביב: תולעת ספרים, 2002).
- קריסטבה, ז', טיפורי אהבה (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2006).
- רודי, דוד, פסיכולוגיה לא לפסיכולוגים (תל אביב: כנרת זמורה-ביתן, 1983).
- רודי, צ', הערך "רצון", מתוך צ' רודי (עורך), לקסיקון לפילוסופיה והמדעים הקרובים לה (תל אביב: דביר, 1980), עמ' 723-724.
- רוטר, ג'ב, פסיכולוגיה קלינית (תל אביב: גומא, 1968).
- רוקס, ס' ושוורצולד, י', פסיכולוגיה חברתית, כרך ב (תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2000).
- רורליך, ג', עבודה ואהבה (בית דביר: רשפים, 1983).
- רויאל, ר', ציפור הנפש (תל אביב: הוצאת בוסטון, 1978).

- זויאל, ו', אהבה על תנאי (תל אביב: זמורה-ביתן, מודן, 1981).
- ריבס, א', לקסיקון למונחי הפסיכולוגיה, כרכים א-ב (ירושלים: כתר, 1992).
- שוהם, ג', אהבה כפיתיון: חווה, קזנובה ודון חואן (תל אביב: רמות מערכות חינוך, 1990).
- שופנהאואר, א', העולם כרצון וכדימוי (תל אביב: י' גולן, 2003).
- שפינוזה, ברוך, תורת המידות, תרגם יעקב קלצ'קין (ליפסיה: שטיבל, 1956, תרפ"ד).
- תדמור, ישעיהו, חינוך כחוויה קיומית (תל אביב ועמק יזרעאל: הוצאת מכון מופ"ת והוצאה אקדמית יזרעאל, 1997).

- Abelson, R., "Attitude Extremity," in Petty and Krosnick, 1995, pp. 512.
- Ackerman, D., *A Natural History of Love* (New York: Random House, 1994).
- Adair, J., Sharpe, D., and Huynh, C., "The Placebo Control Group: an Analysis of Its Effectiveness in Educational Research," *Journal of Experimental Education* 59 (1990), pp. 67-86.
- Ajzen, I., "The Theory of Planned Behavior," *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 50 (1991), pp. 179-211.
- Ajzen, I., "Nature and Operation of Attitudes," *Annual Review of Psychology* 52 (2001), pp. 27-58.
- Ajzen, I. and Fishbein, M., *Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior* (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1980).
- Alberoni, F., *Falling in Love* (New York: Random House, 1979).
- Alberoni, F., *Il mistero dell'innamoramento* (Milan: Rizzoli, 2003).
- Alston, W., "Emotion and Feeling," in P. Edwards, ed., *The Encyclopedia of Philosophy* (New York: Macmillan, 1967), pp. 486-479.
- Anderson, J., *Cognitive Psychology and Its Implications* (New York: Freeman, 1985).
- Annas, J., *Hellenistic Philosophy of Mind* (Berkeley: University of California, 1992).
- Annas, J., "Personal Love and Kantian Ethics in Effi Briest," in Badhwar, 1993, pp 155-173.

- Anscombe, G., *Intention* (Oxford: Blackwell, 1963).
- Aquinas, *Philosophical Texts* (London: Oxford University, 1951).
- Aquinas, *Summa Theologica* (London: Penguin, 1971).
- Arieti, S. and Arieti, J., *Love Can Be Found* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1977).
- Aristotle, *Nicomachean Ethics* (London and New York: Heinemann and Putnam, 1926).
- Arnold, E., *Roman Stoicism* (Edinburgh: Clark, 1931).
- Arnold, M., *Emotion and Personality* (New York: Cassell University, 1960).
- Arnstein, H., *The Roots of Love* (New York: Bantam, 1997).
- Aronson, E., "Some Antecedents of Interpersonal Attraction," in *Nebraska Symposium on Motivation* (Lincoln, Neb.: University of Nebraska, 1969), pp. 143-173.
- Ash, S., "Forming Impressions of Personality," *Journal of Abnormal and Social Psychology* 41 (1946), pp. 258-290.
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E., and Hilgard, E., eds., *Introduction to Psychology* (San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, 1995).
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., and Hilgard, E., *Introduction to Psychology* (New York: Harcourt, 2002).
- Augustine, *Confessions* (London: Penguin, 1970).
- Augustine, *The City of God* (London: Penguin, 1972).
- Aurelius, M., *Meditations* (London: Oxford University, 1906).
- Austin, J., "A Plea for Excuses," in his *Philosophical Papers* (Oxford: Oxford University, 1979), pp. 130-133.
- Averill, J., "Emotion and Anxiety," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 37-72.
- Baas, M., De Dreu, C., and Nijstad, B., "A Meta-Analysis of 25 Years of Mood-Creativity Research: Hedonic Tone, Activation, or Regulatory Focus?" *Psychological Bulletin* 134 (2008), pp. 799-801.
- Bach, K., "Emotional Disorder and Attention," in G. Graham, ed., *Philosophical Psychotherapy* (Cambridge :Cambridge, 1993), pp. 93-102.
- Bader, R. and Elisson, F., *Philosophy and Sex* (Buffalo: Prometheus, 1975).

289 ביבליוגרפיה

- Badhwar, N.K., "Friends as Ends in Themselves," *Philosophy and Phenomenological Research* 48 (1987), pp. 1-23.
- Badhwar, N.K., ed., *Friendship: A Philosophical Reader* (Ithaca and London: Cornell, 1993).
- Bahr, R., "Love and Consensual Meaning" (1992, unpublished).
- Baier, A., "Master Passions," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 403-423.
- Baier, A., "Trusting Ex-Intimates," in Folette and Graham, 1989, pp. 31-42.
- Balint, M., *Primary Love and Psychoanalytic Technique* (London: Tavistock, 1965).
- Bandura, A., Ross, D., and Ross, S., "Imitation of Film," *Journal of Social Psychology* 66 (1963), pp. 3-11.
- Bandura, A., *Social Learning Theory* (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1977).
- Bandura, A., *Social Foundation of Thought and Action: A Social Cognitive Theory* (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1986).
- Baron, M., "Was Effi Briest a Victim of Cantian Morality?" in Badhwar, 1993, pp. 56-73.
- Barral, M., "Self and Other: Communication and Love," *Review of Existential Psychology* 18 (1982-1983), pp. 155-180.
- Bateson, P. and Martin, P., *Design for a Life: How Behavior Develops* (London: Jonathan Cape, 1999).
- de Beauvoir, S., *The Second Sex* (New York: Random House, 1952).
- Bedford, E., "Emotion," in *What Is an Emotion*, ed. Cheshire Calhoun and Robert C. Solomon, eds. (Oxford: Oxford University, 1984), pp. 285-288.
- Bell, S., "A Preliminary Study of the Emotion of Love Between the Sexes," *American Journal of Psychology* 13 (1913), pp. 325-354.
- Benda, C., *The Image of Love* (London: Tavistock Publications, 1981).
- Bennett, J., "Why Is Belief Involuntary?" *Analysis* 50 (1990), pp. 87-107.
- Ben-Ze'ev, A., "You Always Hurt the One You Love," *The Journal of Value Inquiry* 27 (1993), pp. 487-495.
- Ben-Ze'ev, A., "Typical Emotions," in W. O'Donohue and R. Kitchener, eds., *Psychology and Philosophy* (Boston: Allyn and Bacon, 1996), pp. 551-581.

- Ben-Ze'ev, A., "Appraisal Theories of Emotions," *Journal of Philosophical Research* 22 (1997a), pp. 129-143.
- Ben-Ze'ev, A., "Emotions and Morality," *Journal of Value Inquiry* 31 (1997b), pp. 1-18.
- Ben-Ze'ev, A., "Romantic Love and Sexual Desire," *Philosophia* 25 (1997c), pp. 3-32.
- Ben-Ze'ev, A., *The Subtlety of Emotions* (Cambridge: MIT, 2000).
- Ben-Ze'ev, A. and Goussinsky, R., *In the Name of Love: Romantic Ideology and Its Victims* (Oxford: Oxford Oxford, 2008).
- Berenson, F., "Emotions and Rationality," *International Journal of Moral and Social Sciences* 6 (1991), pp. 33-46.
- Berger, P. and Luckmann, T., *The Social Construction of Reality* (New York: Doubleday, 1966).
- Bergmann, M., "On the Intrapsychic Function of Falling in Love," *Psychoanalytic Quarterly* 49 (1980), pp. 56-77.
- Bergmann, M., *The Anatomy of Loving: The Story of Man's Quest to Know What Love Is* (Columbia: Columbia University, 1987).
- Berl, E., *The Nature of Love* (New York: Harcourt Brace, 1924).
- Berlin, I., "Two Concepts of Liberty," in I. Berlin, *Four Essays on Liberty* (London: Oxford University, 1969).
- Berlyn, D., "Novelty, Complexity, and Hedonic Value," *Perception and Psychophysics* 8 (1970), pp. 279-286.
- Berschied, E. and Walster, E., *Interpersonal Attraction* (Reading: Addison-Wesley, 1969).
- Berscheid, E. and Walster, E., "A Little Bit about Love," in T. Huston, ed., *Foundations of Interpersonal Attractiveness* (New York: Academic Press, 1974), pp. 355-381.
- Bettlheim, B., "Individual and Mass Behavior in Extreme Situations," *Journal of Abnormal and Social Psychology* 38 (1943), pp. 417-452.
- Bevan-Brown, M., *The Sources of Love and Fear* (New York: Putnam, 1983).
- Bion, W., *Experiences in Groups* (London: Tavistock, 1961).
- Black, P., *Philosophical Correlates of Emotion* (New York: Academic Press, 1970).

291 ביבליוגרפיה

- Blanton, S., *Love or Perish* (New York: Simon and Schuster, 1957).
- Bloom, A., *Love and Friendship* (New York: Simon and Schuster, 1993).
- Bockover, M., "The Emotions," *Humboldt Journal of Social Relations* 18:2 (1992), pp. 45-56.
- Boninger, D.S., Krosnick, J.A., and Berent, M.K., "Origins of Attitude Importance: Self-Interest, Social Identification, and Value Relevance," in *Journal of Personality and Social Psychology* 68 (1995), pp. 61-80.
- Bowlby, J., *The Making and Breaking of Affection Bonds* (London: Tavistock Publications, 1979).
- Bowlby, J., *Attachment and Loss* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1985).
- Bowlby, J., *A Secure Base: Clinical Applications of Attachment Theory* (London: Routledge, 1988).
- Branden, N., "Love and Psychological Visibility," in Badhwar, 1993, pp. 13-23.
- Brehm, S. and Brehm, J., *Psychological Reactance: A Theory of Freedom and Control* (New York: Academic Press, 1981).
- Brentlinger, J., "The Nature of Love," in Soble, 1989, pp. 136-148.
- Brodsky, A., "Perspectives of a Feminist Therapist," in Curtin, 1973, pp. 95-106.
- Brown, R., *Analyzing Love* (Cambridge: Cambridge University, 1987).
- Boulanger, J.C., ed., *Dictionnaire québécois d'aujourd'hui* (Saint-Laurent: Dicorobert, 1992).
- Buber, M., *I and Thou* (Edinburgh: Clark, 1953).
- Boudewijnse, G., "Form and Meaning" *Gestalt Theory* 26:2 (2004), pp. 151-168.
- Boudewijnse, G., "Christian von Ehrenfels (1859-1932) and Edgar Rubin (1886-1951)," *Gestalt Theory* 27 (2005), pp. 29-40.
- Bovey, W.H. and Hede, A., "Resistance to Organizational Change: The Role of Defense Mechanisms," *Journal of Managerial Psychology* 167 (2001), pp. 534-536, 545-548.
- Buber, M., *I and Thou* (New York: MacMillan, 1970).
- Buck, R., *The Communication of Emotion* (New York: Guilford, 1984).
- Burch, R., "The Commandability of Pathological Love," in Soble, 1989, pp. 245-253.

- Burchinan, L., "The Premarital Dyad and Love Involvement," in H. Christensen, ed., *Handbook of Marriage and Family* (Chicago: Rand McNally, 1964), pp. 62-99.
- Burger, J., *Desire for Control: Personality, Social and Clinical Perspectives* (New York: Plenum, 1992).
- Buss, D., *The Evolution of Desire: Strategies of Human Mating* (New York: Basic Books, 1994).
- Byrne, D., *The Attraction Paradigm* (New York: Academic Press, 1971).
- Cacioppo, J.T., Visser, P.S., and Pickett, C.L., *Social Neuroscience: People Thinking about Thinking People* (Cambridge, Mass.: MIT, 2006).
- Calhoun, R., *Dorothy Parker: A Bio-Bibliography* (Westport, Conn.: Greenwood, 1992).
- Cameron, J., "Poetry and Dialectic," in his *The Night Battle* (London: Burns and Oates, 1962), pp. 139-144.
- Cancian, F., "The Feminization of Love," *Signs* 11:4 (1986), pp. 692-709.
- Capellanus, A., "On Love," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 56-60.
- Caruso, D.R., Mayer, J.D., and Salovey, P., "Relation of an Ability Measure of Emotional Intelligence to Personality," *Journal of Personality Assessment* 79:2 (October 2002), pp. 307-310, 319.
- Carver, C., "A Control Process Perspective," in Martin and Tesser, 1996, pp. 32-40.
- Casler, L., "Towards a Re-Evaluation of Love," in Curtin, 1973, pp. 19-33.
- Cattell, R., *The Handbook of the 16 Personality Factor Questionnaire* (Champaign, Ill.: Institute for Personality and Ability Testing, 1992).
- Champagne D.L. et al., "Maternal Care and Hippocampal Plasticity: Evidence for Experience-Dependent Structural Plasticity, Altered Synaptic Functioning, and Differential Responsiveness to Glucocorticoids and Stress," *The Journal of Neuroscience* 28 (June 4, 2008), pp. 6037-6045.
- Chan, D., "Detection of Differential Item Functioning on the Kirton Adaption-Innovation Inventory Using Multiple-Group Mean and Covariance Structure Analyses," *Multivariate Behavioral Research* 35:2 (April 2000), pp. 169-73, 187-191.
- Chisholm, R., "Lewis: Ethics of Belief," in Passmore, 1977, p. 77.

293 ביבליוגרפיה

- Choi, P., Henshaw, C., Baker, S., and Tree, J., "Supermum, Superwife, Super-everything: Performing Femininity in the Transition to Motherhood," *Journal of Reproductive and Infant Psychology* 23 (2005), pp. 167-180.
- Chomsky, N., *Language and Mind* (New York: Harcourt Brace, 1968).
- Chulef, A. and Read, J., "A Hierarchical Taxonomy of Human Goals," *Motivation and Emotion* 25 (2001), p. 3.
- Clifford, W., "The Ethics of Belief," in his *Lectures and Essays* (Oxford: Oxford University, 1979), ch. 5.
- Cochrane, C., *Christianity and Classical Culture* (Cambridge: Cambridge University, 1944).
- Coltrane, S., "Book Review: The Package Deal: Marriage, Work, and Fatherhood in Men's Lives," *Men and Masculinities* (January 8, 2006), pp. 380-381.
- Cooper, J., "Aristotle on Friendship," in A. Rorty, ed., *Essays on Aristotles Ethics* (Berkeley: University of California, 1980), pp. 301-340.
- Crano, W. and Prislun, R., "Attitudes and Persuasion," *Annual Review of Psychology* 57 (January 2006), pp. 345-374.
- Curtin, M., ed., *Symposium on Love* (New York: Behavioral Publications, 1973).
- Danto, A., Foreword, in Solomon and Higgins, 1991, pp. x-xvi.
- D'Arcy, M., *The Mind and the Heart of Love* (New York: Meridian, 1956).
- Davidson, A., "From Attitudes to Actions to Attitude," in Petty and Krosnick, 1995, pp. 315-336.
- Davidson, D., "Actions, Reasons, and Causes," *Journal of Philosophy* (1963), pp. 685-700.
- Davidson, D., "Hume's Cognitive Theory of Pride," *Journal of Philosophy* 73 (1976), pp. 744-756.
- Dearden, R., "Autonomy and Education," in Peters, 1972, pp. 15-24.
- Dearden, R., "Happiness and Education," in Peters, 1972, pp. 43-61.
- Deaux, K., "Reconstructing Social Identity," *Personality Bulletin* 19 (1993), pp. 4-12.
- Deigh, J., "Morality and Personal Relations," in his *The Sources of Moral Agency* (New York: Cambridge University, 1996), pp. 1-17.

- Dennett, D., "Conditions of Personhood," in A. Rorty, ed., *Identities of Persons* (Berkeley: University of California, 1976), pp. 175-196.
- Descartes, R., *The Passions of Soul* (Cambridge: Cambridge University, 1956).
- Descartes, R., *Principles of Philosophy*, eds. and trans. E. Haldane and G. Ross (Cambridge: Cambridge University, 1968).
- Dion, K.K. and Dion, K.L., "Self-Esteem and Romantic Love," *Journal of Personality* 43 (1975), pp. 39-57.
- Dollard, J. and Miller, N., *Personality and Psychotherapy* (New York: McGraw, 1950).
- Durkheim, E., *The Rules of Sociological Method* (Glencoe, Ill.: Free Press, 1950).
- Durkheim, E., *Education and Sociology* (New York: Meridian, 1956).
- Eagly, A. and Chaiken, S., *The Psychology of Attitudes* (Orlando: Harcourt Brace Jovanovich, 1993).
- Ehman, R., "Personal Love," in Soble, 1989, pp. 116-141.
- Ekman, P., "Biological and Cultural Contributions to Body and Facial Movements in the Expression of Emotions," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 39-84.
- Ellis, A., "Unhealthy Love," in Curtin, 1973, pp. 175-198.
- Emmons, R. and Kaiser, H., "Goal Orientation and Emotional Well-Being," in Martin and Tesser, 1996, pp. 130-155.
- Epictetus, *The Discourses* (London: Harvard University, 1926).
- Erber, M., Hodges, S., and Wilson, T., "Attitude Strength, Attitude Stability and the Effects of Analyzing Reasons," *Journal of Personality and Social Psychology* 69 (1995), pp. 408-419.
- Erikson, E., *Childhood and Society* (New York: Norton, 1963).
- Ewert, A.W., and Galloway, G., "Socially Desirable Responding in an Environmental Context: Development of a Domain Specific Scale," *Environmental Education Research* 15:1 (February 2009), pp. 56-58.
- Fairbairn, Ronald, *An Object-Relations Theory of the Personality* (New York: Basic Books, 1954).
- Fazio, R. H., "Multiple Processes by Which Attitudes Guide Behavior," in Shavit and Brock, 1994, pp. 102-121.

295 ביבליוגרפיה

- Festinger, L., "Theory of Social Comparison Processes," *Human Relations* 7 (1954), pp. 117-140.
- Festinger, L., *A Theory of Cognitive Dissonance* (Stanford, Calif.: Stanford University, 1957).
- Festinger, L. and Schachter, S., *Social Pressure in Informal Groups: A Study of Human Factors in Housing* (New York: Harper and Row, 1950).
- Fingarette, H., *Self-Deception* (London: Routledge and Kegan Paul, 1969).
- Fingerman, K., Hay, E., and Birditt, K., "The Best of Ties, the Worst of Ties: Close, Problematic, and Ambivalent Social Relationships," *Journal of Marriage and Family* 66:3 (2004), pp. 792-808.
- Fiori, M., "New Look at Emotional Intelligence: A Dual-Process Framework," *Personality and Social Psychology Review* 13:1 (February 1, 2009), pp. 23-32.
- Firestone, S., "Love in a Sexist Society," in Soble, 1989, pp. 29-39.
- Firestone, S., "The Dialectic of Sex," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 61-67.
- Fishbein, M. and Ajzen, I., *Belief, Attitude, Intention, and Behavior* (Reading, Mass.: Addison, 1975).
- Fishbein, M. and Ajzen, I., *Predicting and Changing Behavior: The Reasoned Action Approach* (New York: Psychology Press, 2010), ch. 3.
- Fishbein, M. and Manfredo, M., "A Theory of Behavior Change," in Manfredo, 1992, pp. 29-50.
- Fisher, H., *Anatomy of Love* (New York: Norton, 1992).
- Fleming, J. and Arrowood, J., "Information Processing and the Perseverance of Discredited Self-Perceptions," *Personality and Social Psychology (Bulletin)* 5 (1979), pp. 201-205.
- la Folette, H. and Graham, G., eds., *Person to Person* (Philadelphia: Temple University, 1989).
- la Folette, H. and Graham, G., "Honesty and Intimacy," in Folette and Graham, 1989, pp. 932-940.
- Foote, N., "Love," *Psychiatry* 16 (1953), pp. 245-251.
- Foucault, M., *Power/Knowledge* (Brighton: Harvester, 1980).
- Foucault, M., *The History of Sexuality*, vol. ii (New York: Pantheon, 1985).

- Frankfurt, H., "Freedom of the Will and the Concept of a Person," in Watson, 1982, pp. 81-95.
- French, P. and Wellstein, H., eds., *Midwest Studies in Philosophy: Philosophy of Emotions*, vol. xxii (Orlando: Harcourt Brace Jovanovich, 1999).
- Freud, S., *Civilization and Its Discontents* (London: Hogarth, 1946a).
- Freud, S., "Contributions to the Psychology of Love," in Riviere, J. and Freud, S., *Collected Papers* (London: Hogarth, 1946b), pp. 354-444.
- Freud, S., "Being in Love and Hypnosis," in Strachey, 1953, vol. xviii, ch. 8.
- Freud, S., "Observations on Transference Love," in Strachey, 1953, vol. xii, pp. 159-171.
- Freud, S., "On the Universal Tendency to Debasement in the Sphere of Love," in Strachey, 1953, vol. xxi, pp. 1-56.
- Freud, S., *Future of an Illusion. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud* (London: Hogarth, 1958).
- Freud, S., *Three Essays on the Theory of Sexuality* (London: Hogarth, 1962).
- Friedman, M., "Romantic Love and Personal Autonomy," in French and Wellstein, 1999, pp. 50-62.
- Friedman, M. and Lackey, G., *The Psychology of Human Control* (New York: Praeger, 1991).
- Fromm, E., *Escape from Freedom* (New York: Holt, 1941).
- Garrett, R., "Love's Way," in Folette and Graham, 1989, pp. 124-149.
- Gettier, E., "Is Justified True Belief Knowledge?" *Analysis* 23:6 (June 1963), pp. 121-123.
- Gilligan, C., *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development* (Cambridge, Mass.: Harvard University, 1982).
- Glare, P.G., ed., *Oxford Latin Dictionary* (Oxford: Oxford University, 2005).
- Glatzer, N., ed., *I am a Memory Come Alive: Autobiographical Writings by Franz Kafka* (New York: Schocken, 1974).
- Glover, J., *The Philosophy of Mind* (Oxford: Oxford University, 1976).
- Goffman, E., *The Presentation of Self in Everyday Life* (New York: Doubleday, 1959).

297 ביבליוגרפיה

- Goicoechea, D., ed., *The Nature and Pursuit of Love: The Philosophy of Irving Singer* (New York: Prometheus, 1995).
- Goldman, A., "Plain Sex," *Philosophy and Public Affairs* 6 (1977), pp. 267-287.
- Goldman, E., "On the Tragedy of Woman's Emancipation, Marriage and Love," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 204-218.
- Gordon, R., *The Structure of Emotions* (Cambridge: Cambridge University, 1987).
- Gorer, G., *The Danger of Equality* (New York: Weybright and Talley, 1966).
- Gorer, G., "On Falling in Love," in Sobel, 1989, pp. 6-11.
- Gourion, D. et al., "Early Environment and Major Depression in Young Adults: A Longitudinal Study," *Psychiatry Research* 161 (2008), pp. 170-176.
- Graham, G. and la Folette, H., "Closing Thoughts," in Folette and Graham, 1989, pp. 283-287.
- Graham, G. and la Folette, H., "Honesty and Intimacy," in Folette and Graham, 1989, pp. 167-197.
- Greenberg, L. and Rice, L., "Humanistic Approaches to Psychotherapy," in Wachtel, P. and Messer, S., eds., *Theories of Psychotherapy: Origins and Evolution* (Washington, D.C.: American Psychological Association, 1997), pp. 97-129.
- Greenspan, P., "A Case of Mixed Feelings: Ambivalence and the Logic of Emotion," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 223-250.
- Gregory, P., "The Two Sides of Love," *Journal of Applied Philosophy* 3 (1986), pp. 229-233.
- Gregory, P., "Eroticism and Love," *American Journal of Philology* 25 (1988), pp. 339-344.
- Griffiths, P., "Reasons and Causes," in Peters, 1972, pp. 27-32.
- Gross, A. and Crofton, C., "What Is Good Is Beautiful," *Sociometry* 40 (1977), pp. 85-90.
- Gustafson, D., ed., *Essays in Philosophical Psychology* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1960).
- Haddock, G., Rothman, A., and Schwarz, N., "Are (Some) Reports of Attitude Strength Context Dependent?" *Canadian Journal of Behavioral Science* 28:4 (1996), pp. 313-316.
- Haggard, A., *Victor Hugo: His Work and Love* (London: Hutchinson, 1923).

- Hakmiller, K., "Some Effects of Lesion Level and Emotional Cues," *Psychological Reports* 37 (1999), pp. 859-870.
- Hamlyn, D., "Human Learning," in Peters, 1973, pp. 190-191.
- Hamlyn, D., "The Phenomena of Love and Hate," *Philosophy* 53 (1978), pp. 5-20.
- Hampshire, S., ed., *Philosophy of Mind* (New York: Harper and Row, 1966).
- Hampshire, S., *Freedom of the Individual* (Princeton: Princeton, 1975).
- Harcourt, A.H., Harvey, P.H., Larson, S.G., and Short, R.V., "Testis Weight, Body Weight, and Breeding System in Primates," *Nature* 293 (1981), pp. 55-57.
- Hardy, T., *The Well Beloved* (London: Penguin, 1897/1997).
- Harlow, H., "The Nature of Love," *American Psychologist* 13 (1958), pp. 673-685.
- Harnack, A., *The Mission of Christianity* (New York: Holt, 1908).
- Hatfield, E. and Walster, G., *A New Look at Love* (Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1978).
- Haviland-Jones, J., Rosario, H.H., Wilson, P., and McGuire, T.R., "An Environmental Approach to Positive Emotion: Flowers," *Evolutionary Psychology* 3 (2005), pp. 104-132.
- Hazan, C. and Shaver, P., "Romantic Love Conceptualized," *Journal of Personality and Social Psychology* 59 (1987), pp. 511-524.
- Hazo, R., *The Idea of Love* (New York: Praeger, 1967).
- Hegel, G., *The Phenomenology of the Spirit* (Oxford: Oxford University, 1961).
- Hegel, G., "A Fragment on Love," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 117-120.
- Heidegger, M., *Being and Time* (New York: Harper and Row, 1962).
- Heider, F., *The Psychology of Interpersonal Relations* (New York: Wiley, 1958).
- Heloise and Abelard, "Letters," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 49-54.
- Herzberg, F., "One More Time: How Do You Motivate Employees?" *Harvard Business Review* (January 2003), pp. 87-96.
- Higgins, E., "Self-Discrepancy," *Psychological Review* 94 (1987), pp. 319-340.
- Higgins, E. and Bargh, J., "Social Cognition and Social Perception," in M. Rosenzweig and L. Porter, eds., *Annual Review of Psychology* 38 (1987), pp. 369-425.
- Higgins, E. and Lurie, L., "Context, Categorization, and Memory: The 'Change of Standard' Effect," *Cognitive Psychology* 15 (1983), pp. 525-547.

299 ביבליוגרפיה

- Hillhouse, J.J., Turrissi, R., and Kastner, M., "Modeling Tanning Salon Behavioral Tendencies Using Appearance Motivation, Self-Monitoring and the Theory of Planned Behavior," *Health Education Research* 15:4 (August 2000), pp. 408-414.
- Hirst, P., "What Is Teaching?" in Peters, 1973, pp. 166-167.
- Hoad, T.F., ed., *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology*, new edition (Oxford, Mass.: Oxford University, 1986).
- Hobbes, T., *Leviathan*, ed. C.B. MacPherson (London: Penguin Books, 1972).
- Hoffman, M., "Interaction of Affect and Cognition in Empathy," in G. Kagan and Z. Kagan, eds., *Emotion, Cognition and Behaviour* (Cambridge: Cambridge University, 1984), pp. 103-131.
- Horney, K., "Love and Marriage," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 190-201.
- Horton, M., "Alternatives to Romantic Love," in Curtin, 1973, pp. 107-121.
- Houlgate, L., "Knowledge and Responsibility," *American Philosophical Quarterly* 5 (1968), pp. 109-116.
- Hsee, C. and Abelson, R., "Velocity Relations," *Journal of Personality* 60 (1991), pp. 341-347.
- Hume, D. *A Treatise of Human Nature*, L. Selby-Bridge and P. Niddich, eds., 2nd ed. (Oxford: Clarendon, 1978).
- Hume, D., *Essays Moral, Political and Literary*, E. Miller, ed. (Indianapolis: Liberty Classics, 1985).
- Immler, S., "Sperm Competition and Sperm Cooperation: The Potential Role of Diploid and Haploid Expression," *Reproduction* 135:3 (March 1, 2008) pp. 275-283.
- Inge, W., *The Philosophy of Plotinus*, vol. i (New York: Longmans, Green, 1929).
- James, W., *Principles of Psychology* (London: Dover, 1950).
- Jecker, J. and Landy, D., "Liking a Person as a Function of Doing Him a Favor," *Human Relations* 22 (1969), pp. 371-378.
- Jenkins, J. and Oatley, K., "Psychopathology and Short-Term Emotion: The Balance of Affects," *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines* 41 (2000), pp. 463-473.
- Jones, E. and Harris, V., "The Attribution of Attitudes," *Journal of Experimental Social Psychology* 3 (1967), pp. 1-24.

- Judd, C., "Repetition and Evaluative Extremity," in Petty and Krosnick, 1995.
- Kahaneman, P. and Twerski, A., "On the Psychology of Prediction," *Psychological Review* 80 (1973), pp. 237-251.
- Kant, I., *Groundwork of the Metaphysics of Morals* (London: Hutchinson University Library, 1948).
- Kant, I., *Critique of Practical Reason* (Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1956).
- Kant, I., *Lectures on Ethics* (New York: Wiley, 1963).
- Kant, I., *Metaphysics of Morals* (Indianapolis: Bobbs Merrill, 1964a).
- Kant, I., *The Metaphysical Principles of Virtue* (Indianapolis: Bobbs Merrill, 1964b).
- Kantor, J., *Interbehavioral Psychology* (Bloomington: Principle Press, 1959).
- Karmel, L., "Love Is the Essence of Life," in Curtin, 1973, pp. 80-84.
- Karmel, L., "The Case for Love," in Curtin, 1973, pp. 71-79.
- Karpinski, A., Steinman, R., and Hilton, J., "Attitude Importance as a Moderator of the Relationship Between Implicit and Explicit Attitude Measures," *Personality and Social Psychology Bulletin* 31:7 (2005), pp. 949-962.
- Keim, A. and Lumet, L., *Honore De Balzac* (New York: Chelsea House, 2002).
- Kelley, H., ed., *Close Relationships* (New York: Freeman and Company, 1993).
- Kelley, H., "Love and Commitment," in Martin and Tesser, 1996, pp. 69-77.
- Kenny, A., *Action, Emotion and Will* (London: Routledge and Kegan Paul, 1963).
- Kenrick, D. and Gutierrez, S., "Contrast Effects and Judgments of Physical Attractiveness," *Journal of Personality* 38 (1980), pp. 131-140.
- Kerckhoff, A. and Davis, K., "Value Consensus and Need Complementarity in Mate Selection," *American Sociological Review* 27 (1962), pp. 295-303.
- Kernberg, O., "Boundaries and Structure in Love Relations," *Journal of American Psychoanalytical Association* 25 (1977), pp. 81-114.
- Kernberg, O., "Love, the Couple and the Group," *Psychoanalytic Quarterly* 49 (1980), pp. 78-108.
- Kernberg, O., "Boundaries and Structure in Love Relationships," *Journal of American Psychoanalytic Association* 25 (1994), pp. 81-114.
- Kernberg, O., *Love Relations: Normality and Pathology* (New Haven and London: Yale University, 1995).

301 ביבליוגרפיה

Kierkegaard, S., *Fear and Trembling* (New York: Doubleday Anchor Books, 1954).

Kierkegaard, S., *Either/Or* (New York: Doubleday Anchor Books, 1972).

Kihlstrom, J., *The Self as Knowledge Structure* (Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, 1993).

King, L.A., "The Hard Road to the Good Life: The Happy, Mature Person," *Selves Creating Stories Creating Selves: A Process Model of Self-Development Personality and Social Psychology Review* 1:11 (August 2007), pp. 262-265.

Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B., and Martin, C.E., *Sexual Behavior in the Human Male* (Philadelphia: Saunders, 1948).

Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B., Martin, C.E., and Gebhard, P.H., *Sexual Behavior in the Human Female* (Philadelphia: Saunders, 1953).

Kirton, M., *Adopters and Innovators: Style of Problem Solving* (London: Routledge, 1994).

Kleiman, L., *Philosophy: An Introduction Through Literature* (New York: Paragon House, 1990).

Kleinginna, P.R. and Kleinginna, A.M., "A Categorized List of Emotion Definitions, with Suggestions for a Consensual Definition," *Motivation and Emotion* 5:4 (1981), pp. 345-379.

Kleinke, C., *Self-Perception* (San Francisco: Freeman, 1988).

Kobasa, S., "The Hardy Personality," in G. Sanders and J. Suls, eds., *Social Psychology of Health and Illness* (Hillsdale: Lawrence Erlbaum, 1982), pp. 3-32.

Koffka, K., "The Art of the Actor as a Psychological Problem," *American Scholar* 11 (1942), pp. 315-326.

Kramer Richards, A., *The Spectrum of Psychoanalysis* (Madison, Conn.: International Universities, 1994).

Krosnick, J., "Attitude Importance and Attitude Accessibility," *Personality and Social Psychology Bulletin* 15:3 (1989), pp. 297-308.

Kruglanski, A., *Lay Epistemic and Human Knowledge: Cognitive and Motivational Biases* (New York: Plenum, 1989).

- Kwang, N.A. and Rodrigues, D., "A Big-Five Personality Profile of the Adapter and Innovator," *The Journal of Creative Behavior* 36:4 (2002), pp. 254-258, 265-268.
- Langer, E., *The Psychology of Control* (Beverly Hills: Sage, 1993).
- Lawrence, D.H., *Women in Love* (New York: Viking, 1960).
- Lear, J., *Love and Its Place in Nature* (New York: Noonday, 1990).
- Leary, T., *Change Your Brain* (Berkeley: Ronin, 2000).
- Lee, A.Y., "The Mere Exposure Effect: An Uncertainty Reduction Explanation Revisited," *Personality and Social Psychology Bulletin* 27 (2001), pp. 1256-1260.
- Lee, J., *Lovestyles* (London: Dent and Sons, 1976).
- Leiber, J., "Meaning and Liking Again," *Analysis* 30 (1969), pp. 40-41.
- Lewin, K., *Field Theory in Social Sciences* (New York: Harper and Row, 1951).
- Lewis, C., "Friendship: The Least Necessary Love," in Badhwar, 1993, pp. 39-47.
- Lewis, T., Amini, F., and Lannon, R., *General Theory of Love* (New York: Vintage, 2001).
- Locke, J., *Letter on Toleration*, R. Klibansky, ed. (Oxford: Oxford University, 1968).
- Locke, J., *An Essay Concerning Human Understanding* (Oxford: Clarendon, 1979).
- Lorenz, K., *The Foundation of Ethology* (New York: Springer Verlag, 1981).
- MacIntyre, A., *Against the Self: Images of the Age* (London: Duckworth, 1971).
- MacIntyre, A., "Practical Rationalities as Forms of Social Structure," *Irish Philosophical Journal* 4 (1987), pp. 3-19.
- Mackey, L., "Eros into Logos: The Rhetoric of Courtly Love," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 336-351.
- Macri, D.M., Tagliaventi, M.R., and Bertolotti, F., "A Grounded Theory for Resistance to Change in a Small Organization," *Journal of Organizational Change Management* 15:3 (2002), pp. 292-293, 310.
- Maddi, S., *Personality Theories* (Homewood: Dorsey, 1999).
- Mandler, G., *Mind and Emotion* (New York: Wiley, 1975).
- Manfredo, M., ed., *Influencing Human Behavior* (Champaign: Sagamore, 1992).

303 ביבליוגרפיה

- Manfredo, M., "A Theory of Behavior Change," in Manfredo, 1992, pp. 29-50.
- Marantz, H., "Autonomy and Freedom" (2000, unpublished), pp. 1-31.
- Marazziti, D, Akiskal, H.S, Rossi, A., and Cassano, G.B., "Alteration of the Platelet Transporter Serotonin in Romantic Love," *Psychological Medicine* 3 (May 29, 1999), pp. 741-745.
- Marcel, G., *Creative Fidelity* (New York: Farrar, 1964).
- Marcuse, H., *Eros and Civilization* (Boston: Beacon, 1955).
- Marks, J., *The Ways of Desire: New Essays in Philosophical Psychology on the Concept of Wanting* (Chicago: Precedent, 1986).
- Marshall, G., "Overdetermination and the Emotions," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 127-222.
- Martin, L. and Stoner, P., "'Mood and Input: What We Think about How We Feel Determines How We Think," in Martin and Tesser, 1996, pp. 83-96.
- Martin, L. and Tesser, A., eds., *Striving and Feeling: Interaction among Goals, Affect, and Self-Regulation* (New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1996).
- Maslow, A., *Motivation and Personality* (New York: Harper and Row, 1954).
- Maslow, A., *Toward a Psychology of Being* (New York: Van Nostrand, 1969).
- May, R., *Love and Will* (New York: Norton, 1969).
- Mayer, J.D. and Salovey, P., "Emotional Intelligence and the Construction and Regulation of Feelings," *Applied and Preventive Psychology* 4:3 (Summer 1995), pp. 197-200.
- Mayer, J.D., Salovey, P., and Caruso, D.R., "Emotional Intelligence: New Ability or Eclectic Traits?" *American Psychologist* 63 (2008), pp. 503-517.
- McGuire, W., "A Syllogistic Analysis of Cognitive Relations," in C. Hovland, ed., *Attitude Organization and Change* (New Haven: Yale University, 1960), pp. 58-62.
- McGuire, W., "Attitude and Attitude Change," in G. Lindsey and E. Aronson, eds., *Handbook of Social Psychology* (New York: Random House, 1985), pp. 233-246.
- Mead, G., *Mind, Self, and Society* (Chicago: University of Chicago, 1934).
- Melden, A., *Free Action* (London: Routledge and Kegan Paul, 1961).

- Meyers, D., "The Socialized Individual Autonomy," in E. Feder Kittay and D. Meyers, eds., *Women and Moral Theory* (Totowa, N.J.: Rowman and Allanheld, 1989).
- Mill, J., *Utilitarianism* (Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1957).
- Milliken, F., "Three Types of Perceived Uncertainty about the Environment," *Academy of Management Review* 12 (1987), pp. 133-143.
- Miron, E., Erez, M., and Naveh, E., "Do Personal Characteristics and Cultural Values That Promote Innovation, Quality, and Efficiency Compete or Complement Each Other?" *Journal of Organizational Behavior* 25:2 (February 2004), pp. 175-179, 190, 199.
- Mitford, Jessica, *The American Way of Birth* (London: Victor Gollancz, 1992).
- Money, J., *Lovemaps: Clinical Concepts of Sexual/Erotic Health and Pathology* (New York: Irvington, 1986).
- Montagu, A., *The Direction of Human Development: Biological and Social Bases* (New York: Norton, 1969).
- Montefiore, A., *Philosophy and Personal Relations* (London: Routledge and Kegan Paul, 1974).
- Moore, G., *Ethics* (London: Oxford University, 1958).
- Morton, A., "Character and the Emotions," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 153-162.
- Muzafer, S., *Social Psychology* (New York: Harper and Row, 1963).
- Nagel, T., *Mortal Questions* (Cambridge: Cambridge University, 1979).
- Nagel, T., "Moral Luck," in Watson, 1982, pp. 24-35.
- Naheman, L. and Lawton, M., "Similarity and Propinquity in Friendship Formation," *Journal of Personality and Social Psychology* 32 (1975), pp. 204-213.
- Neto, F., "Idadismo" (Ageism), in Marcus Lima and Marcos Pereira, eds., *Estereótipos, preconceitos e discriminação* (Salvador: Editora UFBA, 2004), pp. 279-300.
- Neu, J., *Emotion, Thought, and Therapy* (Berkeley: University of California, 1977).
- Nevin, J. et al., "Alternative Reinforcement Increases Resistance to Change: Pavlovian or Operant Contingencies?" *Journal of the Experimental Analysis Behavior* 53:3 (1990), pp. 359-362.

305 ביבליוגרפיה

- Nevin, J.A. and Grace, R.C., "Does the Context of Reinforcement Affect Resistance to Change?" *Journal of Experimental Psychology: Animal Behavior Processes* 25:2 (April 1999), pp. 257-262, 267.
- Newcomb, T., "Stabilities Underlying Changes in Interpersonal Attraction," *Journal of Abnormal and Social Psychology* 66 (1963), pp. 376-386.
- Newton-Smith, W., "A Conceptual Investigation of Love," in Sobel, 1989, pp. 199-217.
- Nietzsche, F., "Beyond Good and Evil," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 148-149.
- Nietzsche, F., "Selections: 'Dawn,'" in Solomon and Higgins, 1991, pp. 140-147.
- Nietzsche, F.W., *Thus Spoke Zarathustra* (New York: Lexington, 2005).
- Norton, D. and Killie, M., *Philosophies of Love* (San Francisco: Chandler, 1971).
- Nowell-Smith, P., *Ethics* (London and Baltimore: Penguin, 1954).
- Nozick, R., "Love's Bond," in his *The Examined Life* (New York: Touchstone, 1989), pp. 13-20.
- Nussbaum, M., "Beyond Obsession and Disgust: Lucretius's Genealogy of Love," *Apeiron* 22 (1988), pp. 32-53.
- Nye, A., "The Subject of Love," *The Journal of Value Inquiry* 24:2 (April 1990), pp. 135-153.
- Nygren, A., *Agape and Eros* (Chicago: University of Chicago, 1982).
- Oskamp, S. and Schultz, W., *Attitudes and Opinions* (Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 2004).
- Oates, W., *Stoic and Epicurean Philosophers* (Oxford: Oxford University, 1968).
- Oatley, K. and Jenkins, J., *Understanding Emotions* (Cambridge, Mass.: Blackwell, 1996).
- Oatley, K. and Johnson-Laird, P.N., "Towards a Cognitive Theory of the Emotions," *Cognition and Emotion* 1 (1987), pp. 29-50.
- Oatley, K. and Johnson-Laird, P., "The Communicative Theory of Emotions: Empirical Tests, Mental Models, and Implications for Social Interaction," in Martin and Tesser, 1996, pp. 363-394.
- Oksenberg Rorty, A., ed., *Explaining Emotions* (Los Angeles: University of California, 1980).

- Oksenberg Rorty, A., "The Historicity of Psychological Attitudes," in her *Mind in Action* (Boston: Beacon, 1988), pp. 58-97.
- O'Neal, W., "Loving--Learning to Love," *Educational Studies* 16 (Summer 1985), pp. 107-116.
- Parrott, R., Silk, K., and Weiner, J., "Gene Cuisine or Frankenfood? The Theory of Reasoned Action as an Audience Segmentation Strategy for Messages about Genetically Modified Foods," *Journal of Health Communication* 10:8 (December 2005), pp. 751-767.
- Passmore, J., "Hume and the Ethics of Belief," in Morice, J., ed., *David Hume: Bicentenary Papers* (Edinburgh: Edinburgh University, 1977).
- Passmore, J., "Locke and the Ethics of Belief," in *Proceedings of the British Academy*, vol. lxiv (London: Routledge and Kegan Paul, 1980), pp. 185-208.
- Pauly Morgan, K., "Romantic Love, Altruism, and Self-Respect: An Analysis of Simone de Beauvoir," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 390-408.
- Pears, D., ed., *Freedom and the Will* (London: MacMillan, 1963).
- Pears, D., "Causes and Objects of Some Feelings and Psychological Reactions," in Hampshire, 1966, pp. 143-169.
- Peers, A., ed., *The Complete Works of St. Teresa of Jesus*, vol. ii (New York: Sheed and Ward, 1949).
- Peters, R., ed., *Education and the Development of Reason* (London: Routledge and Kegan Paul, 1972).
- Peters, R., ed., *The Philosophy of Education* (Oxford: Oxford University, 1973).
- Peters, R., "Emotions and the Category of Passivity," *Proceedings of the Aristotelian Society* 61-62 (1986), pp. 117-142.
- Petty, R., "A Metacognitive Model of Attitudes," *Journal of Consumer Research* 33 (2006), pp. 22-24.
- Petty, R. and Cacioppo, J., *Attitudes and Persuasion: Classic and Contemporary Approaches* (Dubuque, Iowa: William C. Brown, 1981).
- Petty, R. and Cacioppo, J., "The Elaboration Likelihood Model of Persuasion," in L. Berkowitz, ed., *Advances in Experimental Social Psychology* 19 (San Diego: Academic Press, 1986), pp. 123-205.
- Petty, R. and Krosnick, J., eds., *Attitude Strength* (New Jersey: Lawrence Erlbaum, 1995).

307 ביבליוגרפיה

- Petty, R. and Krosnick, J., "Attitude Strength: An Overview," in Petty and Krosnick, 1995, pp. 11-23.
- Petty, R., McMichael, P. and Brannon, L., "Why Are Some People Easier to Influence than Others?" in Shavit and Brock, 1994, pp. 24-38.
- Plath, A.S., *Letters Home* (New York: Harper and Row, 1975).
- Plato, *Symposium*, trans. and ed. K. Dover (Cambridge: Cambridge, 1980).
- Plotinus, *Enneads*, trans. and ed. B. Mackenna (New York: Farrar, Strauss, and Cudahy, 1941).
- Plutchik, R., "Emotion in Early Development: A Psychoevolutionary Approach," in Plutchik R. and Kelleniman, H., *Emotions: Theory, Research, and Experience* (New York: Academic Press, 1983), pp. 224-237.
- Plutchik, R., "The Nature of Emotions," *American Scientist* 48:4 (2001), p. 344.
- Plutchik, R., "The Circumplex as a General Model of the Structure of Emotions and Personality," in R. Plutchik and H.R. Conte, eds., *Circumplex Models of Personality and Emotions* (Washington, D.C.: American Psychological Association, 1997), pp. 18, 23, 41-42.
- Plutchnik, R., *Emotions and Life: Perspectives from Psychology, Biology and Evolution* (Washington, D.C.: American Psychological Association, 2002).
- Popper, K. and Eccles J., *The Self and Its Brain* (Berlin, London, New York: Springer-Verlag, 1977).
- Porush, A., "The Claim of Irresistible Desire and the Agranat Doctrine," *Israel Law Review* 27 (1993), pp. 1-2.
- Price, A., *Love and Friendship in Plato and Aristotle* (Oxford: Clarendon, 1990).
- Price, H., "Belief and Will," in Peters, 1972, pp. 47-66.
- Rachels, J., "Morality, Parents, and Children," in Folette and Graham, 1989, pp. 46-55.
- Raghunathan, R. and Trope, Y., "Walking the Tightrope Between Feeling Good and Being Accurate: Mood as a Resource in Processing Persuasive Messages," *Journal of Personality and Social Psychology* 83:3 (September 2002), pp. 510-512.
- Rank, O., *Truth and Reality: A Life History of the Human Will*, trans. Jessie Taft (New York: Alfred A. Knopf, 1936).
- Rank, O., *Will Therapy*, trans. J. Taft (New York: Norton, 1978).

- Regan, P.C. et al., "Partner Preferences: What Characteristics Do Men and Women Desire in Their Short-Term Sexual and Long-Term Romantic Partners?" *Journal of Psychology and Human Sexuality* 12:3 (December 2000), pp. 1-3, 20-21.
- Reich, W., *Character Analysis* (New York: Oragone Institute, 1949).
- Reik, T., *Of Love and Lust* (New York: Farrar, Strauss, and Cudahy, 1941).
- Reik, T., *The Need to Be Loved* (New York: Noonday, 1963).
- Reik, T., *Psychology of Sex Relations* (New York and Toronto: Farrar and Reinhardt, 1945).
- Reik, T., *A Psychologist Looks at Love*, in M. Sherman, ed., *Of Love and Lust* (New York: Jason Aronson, 1974), pp.1-194.
- Rey, A. and Rey-Debove, J., eds., *Le Nouveau Petit Robert* (Paris: Robert, 1993).
- Rey, G., "Functionalism and the Emotions," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 163-195.
- de Rham, E., *De Beauvoir's 'The Second Sex'* (New York: Bantam, 1961).
- de Rham, E., *The Love Fraud* (New York: Clarkson N. Potter, 1965).
- Rogers, C., *On Becoming a Person* (Boston: Houghton Mifflin, 1970).
- Ross, M. and Newby-Clark, I.R., "Construing the Past and Future," *Social Cognition* 16:1 (1998), pp. 133-150.
- de Rougemont, D., *Love in the Western World* (New Jersey: Princeton University, 1983).
- Rubin, Z., "Measurement of Romantic Love," *Journal of Personality and Social Psychology* 2 (October 1970), pp. 265-273.
- Rubin, Z., *Liking and Loving* (New York: Holt, 1973).
- Russell, B., *The Autobiography of Bertrand Russell* (Boston: Little, Brown, 1967).
- Ryle, G., "Knowing How and Knowing That," *Proceedings of the Aristotelian Society* 56, pp. 1945-1946.
- Ryle, G., "Pleasure," in Gustafson, 1960, pp. 32-71.
- Ryle, G., *The Concept of Mind* (London: Barnes and Noble, 1969).
- Sachar, E, ed., *Hormones, Behavior, and Psychopathology* (New York: Raven, 1976).
- Salovey, P. and Grewal, D., "The Science of Emotional Intelligence," *Current Directions in Psychological Science* 14 (2005), pp. 281-285.

309 ביבליוגרפיה

- Salovey, P. and Williams-Piehot, P., "Field Experiments in Social Psychology: Message Framing and the Promotion of Health Protective Behaviors," *American Behavioral Scientist* 47 (2004), pp. 488-505.
- Sankovski, E., "Responsibility of Persons for Their Emotions," *Canadian Journal of Philosophy* 7 (1977), pp. 829-840.
- Sansone, C., "I Don't Feel Like It," in Martin and Tesser, 1996, pp. 203-228.
- Santas, G., *Plato and Freud* (Oxford: Basil Blackwell, 1988).
- Sartre, J., *Existentialism and Humanism* (London: Methuen, 1956).
- Sartre, J., *The Emotions* (New York: Noonday, 1957a).
- Sartre, J., *The Transcendence of the Ego* (New York: Noonday, 1957b).
- Sartre, J., *Being and Nothingness* (New York: Citadel, 1969).
- Sartre, J., "First Attitude Toward Others: Love, Language, Masochism," in Sartre, 1969, pp. 5-48.
- Sartre, J., *Notebooks for an Ethics* (Chicago: Chicago University, 1992).
- Schacter, S., "The Interaction of Cognitive and Physiological Determinants of Emotional State," in L. Berkowitz, ed., *Advances in Experimental Social Psychology*, vol. i (New York: Academic Press, 1964), pp. 49-79.
- Schacter, S. and Singer, J., "Cognitive, Social, and Physiological Determinants of Emotional State," *Psychological Review* 69 (1962), pp. 379-399.
- Schopenhauer, A., "The World as Will and Idea," in R. Taylor, ed., *Selected Writings of Artur Schopenhauer* (New York: Citadel, 1962), pp. 50-63.
- Schopenhauer, A., "The Metaphysics of the Love of the Sexes," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 119-131.
- Schopler, J. and Compere, J., "'Effects of Being Kind or Harsh to Another on Liking," *Journal Of Personality and Social Psychology* 20 (1971), pp. 155-159.
- Scruton, R., "'Emotion, Practical Knowledge, and Common Culture," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 519-536.
- Scruton, R., *Sexual Desire: A Moral Philosophy of the Erotic* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1986).
- Seneca, L., *Epistulae Morales*, trans. R. Gummere (London: Heinemann, 1913).

- Septien-Velez, L., Pitrosky, B., Padmanabhan, J., and Germain, M., "A Randomized, Double-Blind, Placebo-Controlled Trial of Desvenlafaxine Succinate in the Treatment of Major Depressive Disorder," *International Clinical Psychopharmacology* 22:6 (2007), pp. 338-347.
- Sevelius, J. and Stake, J., "The Effects of Prior Attitudes and Attitude Importance on Attitude Change and Class Impact in Women's and Gender Studies," *Journal of Applied Social Psychology* 33:11 (2003), pp. 2341-2353.
- Shakespeare, William, *The Merchant of Venice*, G. Blakemore Evans et al., eds. (Boston: Houghton Mifflin, 1974).
- Shapiro, D., Jamner, L., Goldstein, I. and Delfino, R., "Striking a Chord: Moods, Blood Pressure, and Heart Rate in Everyday Life," *Psychophysiology* 38 (2001), pp. 197-204.
- Shavit, S. and Brock, T., *Persuasion: Psychological Insights and Perspectives* (Boston: Allin and Bacon, 1994).
- Sherman, D., "Affective Perseverance: The Resistance of Affect to Cognitive Invalidation," *Personality and Social Psychology Bulletin* 28:2 (Feb. 2002), pp. 224-237.
- Sherman, N., "Taking Responsibility for Our Emotions," *Social Philosophy and Policy* 16 (1999), pp. 294-323.
- Singer, I., *The Nature of Love*, vol. i (Chicago and London: University of Chicago, 1984).
- Skinner, B.F., *Science and Human Behavior* (New York: MacMillan, 1953).
- Slater, P., "The Pursuit of Loneliness," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 121-35.
- Slote, M., "Love and Justice," in French and Wellstein, 1999, pp. 19-35.
- Smith, Barry, ed., *Foundations of Gestalt Theory* (Munich and Vienna: Philosophia, 1988).
- Smith, P. and Jones, O., *The Philosophy of Mind* (Cambridge: Cambridge University, 1986).
- Soble, A., ed., *The Philosophy of Sex* (New York: Littlefield, Adams, and Co., 1980).
- Soble, A., ed., *Eros, Agape and Philia: Readings in the Philosophy of Love* (New York: Paragon House, 1989).
- Soble, A., "Introduction to the Philosophy of Love," in Soble, 1989, pp. xi-xxiv.

311 ביבליוגרפיה

- Solomon, R., *The Passions: The Myth and Nature of Human Emotion* (New York: Garden City, 1978).
- Solomon, R., "The Virtue of Love," in *Midwest Studies in Philosophy* 13 (1988), pp. 5-28.
- Solomon, R., "The Virtue of (Erotic) Love," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 492-516.
- Solomon, R., "The Politics of Emotion," in French and Wellstein, 1999, pp. 79-101.
- Solomon, R. and Higgins, K., eds., *The Philosophy of (Erotic) Love* (Kansas: University Press of Kansas, 1991).
- Sommers, C., "Philosophers Against Family," in Folette and Graham, 1989, pp. 82-105.
- Sousa, R., "Self-Deceptive Emotions," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 283-297.
- Sousa, R., "The Rationality of Emotions," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 127-152.
- Sousa, R., "Love and Theater," in Solomon and Higgins, 1991, pp. 477-480.
- Sousa, M.R., Neto, F. and Mullet, E., "Can Music Change Ethnic Attitudes Among Children?" *Psychology of Music* 33:3 (2005), pp. 305-316.
- Spinoza, B., *Ethics*, ed. J. Gutmann, trans. W. White and A. Stirling (New York: Hafner, 1949).
- Stearns, S.C. and Hoekstra R.F., *Evolution: An Introduction*, 2nd ed. (Oxford: Oxford University, 2005).
- Stendhal, *Love*, trans. G. Sale and S. Sale (London: Merlin, 1957).
- Stendhal, *On Love*, trans. W.H. Lewis (New York: Doubleday Anchor, 1957a).
- Sternberg, R., "A Construct Validation of a Triangular Theory of Love," unpublished manuscript, quoted in עמ' 48-33, 1990, בייקו.
- Sternberg, R., "Triangular Love," in R. Sternberg and M. Barnes, eds., *The Psychology of Love* (New Haven: Yale, 1988), pp. 293-303.
- Sternberg, R.J., "Construct Validation of a Triangular Love Scale," *European Journal of Social Psychology* 27:3 (1997), pp. 313-335.
- Stigen, A., "The Concept of Human Action," *Inquiry* 13 (Summer 1990), pp. 1-3.
- Stock, S., *Stoicism* (London: Oxford, 1948).
- Stocker, M., "Intellectual Desire, Emotion, and Action," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 323-338.

- Stocker, M., "Responsibility Especially for Beliefs," *Mind* 91 (1982), pp. 400-417.
- Strachey, J., ed., *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud* (London: Hogarth, 1953).
- Strawson, G., "The Impossibility of Moral Responsibility," *Philosophical Studies* 1-2 (1994), pp. 5-24.
- Suttie, I., *The Origins of Love and Hate* (New York: Julian, 1953).
- Sutton, J., *Lovers and Others* (Toronto: Clarke, Irvin, and Company, 1974).
- Swensen, C., *The Behavior of Love* (New York: Association Press, 1972).
- Taylor, C., "Responsibility for Self," in Watson, 1982, pp. 111-126.
- Taylor, C. "The Person," in M. Carrithers, S. Collins, and S. Lukes, eds., *The Category of Person: Anthropology, Philosophy, History* (Cambridge: Cambridge University, 1985), pp. 1-25.
- Taylor, C., "The Politics of Recognition," in F. Guttman., ed., *Multiculturalism* (Princeton: Princeton University, 1996), pp. 25-73.
- Taylor, G., "Love," *Proceedings of the Aristotelian Society* 20 (1976), p. 76.
- Taylor, R., *Action and Purpose* (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1966).
- Tennis, C., "Alpha, Beta, Gamma Change Typology," *Group and Organization Studies* 14 (1989), pp. 134-149.
- Tesser, A. and Brodie, M., "A Note on the Evaluation," *Psychonomic Science* 23 (1971), pp. 290-300.
- Thayer, R.E., *The Biopsychology of Mood and Arousal* (New York: Oxford, 1989).
- Thalberg, I., *Perception, Emotion, and Action* (Oxford: Basil Blackwell, 1977).
- Thomas, L., "'Friends and Lovers,'" in Folette and Graham, 1989, pp. 182-197.
- Thomas, L., "Reasons for Loving," in Solomon and Higgins, 1991, pp.467-475.
- Thomas, L., "Friendship and Other Loves," in Badhwar, 1993, pp. 48-64.
- Thompson, R.A., "Construction and Reconstruction of Early Attachments: Taking Perspective on Attachment Theory and Research," in D.P. Keating and H. Rosen, eds., *Constructivist Perspectives on Developmental Psychopathology and Atypical Development* (Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 1991), pp. 45-51.
- Thompson, S., "Will It Hurt Less if I Can Control It?" *Psychological Bulletin* 90 (1981), pp. 89-101.

313 ביבליוגרפיה

- Titchener, E., *An Outline of Psychology* (New York: Macmillan, 1896).
- Tolman, E., "Cognitive Maps in Rats and Men," *Psychological Review* 55 (1948), pp. 189-208.
- Tomkins, S., *Affect Imagery Consciousness: The Negative Affects: Anger and Fear*, vol. iii (New York: Springer, 1991).
- Torrance, E., *Rewarding Creative Behavior* (New Jersey: Prentice Hall, 1978).
- Tov Ruah, L., "Jealousy, Attention and Loss," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 465-466.
- Triandis, H., *Attitude and Attitude Change* (New York: Wiley, 1971).
- Trusted, J., *Free Will and Responsibility* (Oxford: Oxford University, 1984).
- Velleman, J., "Love as a Moral Emotion," *Ethics* 109:2 (1999), pp. 338-374.
- Voltaire and Redman, B.R., *The Portable Voltaire* (New York: Viking, 1949).
- Von Ehrenfels, C., "Über Gestaltqualitäten," in *Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie* 14 (1890), pp. 249-292.
- Von Frisch, K., "Decoding the Language of Bees," *Science* 185 (1974), pp. 663-668.
- Warnock, G., "Determinism," in Pears, 1963, pp. 139-148.
- Warnock, G., "Free Agency," in Watson, 1982, pp. 258-350.
- Watson, G., ed., *Free Will* (Oxford: Oxford University, 1982).
- Weigert, E., "Love and Respect," in Curtin, 1973, pp. 1-21.
- Wernle, P., *The Beginnings of Christianity* (Edinburgh: Clark, 1904).
- Wertheimer, M., Crochetière, N., Vicker, J., and King, D., "Gestalt Theory and Psychopathology," *Gestalt Theory* 23:2 (2001), pp. 144-154.
- Westen, D., Burton, L., and Kowalski, R., *Psychology*, Australian and New Zealand Edition (Queensland: Wiley, 2006).
- White, A., *The Philosophy of Action* (Oxford: Oxford University, 1968).
- White, P., "Education, Democracy, and Public Interest," in Peters, 1973, pp. 73-97.
- White, P., *Psychological Metaphysics* (London: Routledge, 1993).
- Wilison, R.C., "The Measurement of Individual Differences in Originality," *Psychological Bulletin* 50 (1983), pp. 360-370.

- Wilkins, W., "Psychotherapy. The Powerful Placebo," *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 52 (1984), pp. 570-573.
- Williams, B., "Freedom and the Will," in Pears, 1963, pp. 401-409.
- Williams, B., "Deciding to Believe," in his *Problems of the Self* (Cambridge: Cambridge University, 1973), pp. 136-151.
- Wilson, J., *Emotion and Object* (Cambridge: Cambridge University, 1973).
- Wilson, R., "The Measurement of Individual Differences in Originality," *Psychological Bulletin* 50 (1983), pp. 362-370.
- Winch, P., *The Idea of a Social Science and Its Relation to Philosophy* (London: Routledge and Kegan Paul, 1958).
- Winch, R., "The Theory of Complementary Needs," *American Sociological Review* 20 (1955), pp. 552-555.
- Winters, B., "Believing at Will," *Journal of Philosophy* 76 (1979), pp. 243-256.
- Wittgenstein, L., *Philosophical Investigations* (London: Blackwell, 1967).
- Wolf, N., *The Beauty Myth* (London: Chatto and Windus, 1990).
- Wolf, S., "Morality and Partiality," *Journal of Philosophy* 79 (1982), pp. 419-439.
- Wollheim, R., "On Persons and Their Lives," in Oksenberg Rorty, 1980, pp. 299-321. Zajonc, R., "Attitudinal Effects of Mere Exposure," *Journal of Personality and Social Psychology* 2 (1968), pp. 1-27.
- Zajonc, R., "Feeling and Thinking," in *American Psychologist* 35 (1980), pp. 150-178.
- Zeller, E., *The Stoics, Epicureans, and Sceptics* (New York: Holt, 1962).